

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων**

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία»**

**Ο Ρόλος των ΜΚΟ ως Εργαλείο Εφαρμογής Πολιτικών
στο Πλαίσιο της Παγκόσμιας Διακυβέρνησης**

Δημοσχάκης Σπυρίδων

Κόρινθος, Ιανουάριος 2016

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Relations
Department of Political Studies and International Relations

Master Program in
«Global Political Economy»

The Role of NGOs as Policy Implementation Tool in the
Context of Global Governance.

Dimoschakis Spyridon

Corinth, January 2016

Ο Αναδυόμενος Ρόλος των ΜΚΟ ως Εργαλείο Εφαρμογής Πολιτικών. Παγκόσμια διακυβέρνηση.

Σημαντικοί Όροι: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, Παγκοσμιοποίηση, Παγκόσμια Πολιτική, Διακυβέρνηση.

Περίληψη

Η παγκοσμιοποίηση και οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές, έχουν ως αποτέλεσμα τη μείωση της πολιτικής ισχύος των εθνών-κρατών, με αποτέλεσμα η χάραξη των εθνικών πολιτικών να συνδιαμορφώνεται πλέον και από διεθνικούς παράγοντες, όπως οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Ο ρόλος των τελευταίων, γίνεται όλο και πιο πολυσχιδής με το πέρασμα των χρόνων, καταλαμβάνοντας παράλληλα όλο και μεγαλύτερη επιρροή στη διαμόρφωση της παγκόσμιας πολιτικής.

Η δύναμη και η επιρροή που ασκούν οι ΜΚΟ στους διεθνείς οργανισμούς και στις πολυεθνικές εταιρίες, δείχνει να είναι μεγάλη, χρησιμοποιώντας διάφορα εργαλεία άσκησης πολιτικής και μορφές πολιτικής πίεσης.

Η χρηματοδότηση και τα κίνητρα των χορηγών, άλλοτε παίζουν σημαντικότερο ρόλο απ'ό,τι οι αρχές και οι αξίες της εκάστοτε ΜΚΟ και άλλοτε όχι. Ο όλο και αυξανόμενος αριθμός των ΜΚΟ αυξάνει με τη σειρά του τον ανταγωνισμό, για το ποια από αυτές θα πάρει τη μερίδα του λέοντος στη χρηματοδότηση. Οι ΜΚΟ καταλήγουν έτσι να υιοθετήσουν αρχές και πρότυπα οργάνωσης, διοίκησης και προώθησης ιδιωτικών επιχειρήσεων.

Κάποιες από αυτές οδηγούνται από αγνά κίνητρα ενώ άλλες εξυπηρετούν συμφέροντα και καταλήγουν να είναι άλλο ένα εργαλείο των αγορών και των κυβερνήσεων με επιθετική εξωτερική πολιτική. Επίσης, οι ΜΚΟ έχουν κενά ως προς τη διαφάνεια και τη λογοδοσία, τόσο προς τα μέλη τους, όσο και προς την Κοινωνία στην οποία απευθύνονται. Αν και έχουν διαμορφώσει εναλλακτικούς χώρους πολιτικής, ωστόσο υπάρχουν όρια ως προς την αποτελεσματικότητά τους.

The Emerging Role of NGOs as Policy Implementation Tool. Global Governance.

Keywords: Non Governmental Organizations, Globalization, World Politics, Governance.

Abstract

Globalization and neo-liberal policies have the effect of reducing the political power of the nation-states, resulting in the formulation of national policies by transnational actors, such as NGOs. The role of the latter is becoming more and more diverse over the years, while occupying more influence on the formation of global policy.

The power and influence of NGOs in international organizations and multinational companies, seems to be great, using various forms of pressure politics and policy tools.

Financing and incentives of donors, sometimes are playing a more important role than the principles and values of the NGO concerned, and sometimes not. The increasing number of NGOs, increases as a result the competition, to which of them will get the lion's share in the financing. NGOs end up adopting the principles and standards organization, management and promotion of private enterprises.

Some of them are driven by pure motives while others appear to serve the interests and end up being another tool of markets and governments with an aggressive foreign policy. Also, NGOs have gaps in transparency and accountability, both to their members and to the society in which they are addressed. Although they formulate alternative policy areas, however, there are limits to their effectiveness.

Περιεχόμενα

Περίληψη

Abstract

Κατάλογος Πινάκων

Κατάλογος Διαγραμμάτων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις την Εποχή της Παγκοσμιοποίησης

1.1 Εισαγωγή	1
1.2 Λειτουργικοί ορισμοί και γενικά στοιχεία	3
1.3 Περιβάλλον λειτουργίας των ΜΚΟ	7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις και Άσκηση Πολιτικής

2.1 Εισαγωγή	10
2.2 ΜΚΟ και παγκόσμια πολιτική διακυβέρνηση	11
2.2.1 Εισαγωγή	11
2.2.2 ΜΚΟ και διεθνείς οργανισμοί	12
2.2.3 Σχέση ΜΚΟ και κυβερνήσεων	15
2.2.4 Δομές και ρόλοι των ΜΚΟ στην παγκόσμια πολιτική	16
2.2.5 Κριτικές προσεγγίσεις ως προς τον ρόλο των ΜΚΟ	17
2.3 ΜΚΟ ως ρυθμιστικός παράγοντας	18
2.3.1 ΜΚΟ ως ρυθμιστές εργασιακών προτύπων	18
2.3.2 ΜΚΟ και ανθρώπινα δικαιώματα	20

2.3.3 Ασφάλεια και ανθρωπιστική επέμβαση	22
2.3.4 Περιβαλλοντική πολιτική	24
2.3.5 Ανάπτυξη και ΜΚΟ	26
2.4 Οικονομική διπλωματία, εξωτερική πολιτική και ΜΚΟ	29
2.5 Εναλλακτικοί χώροι παγκόσμιας πολιτικής	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Παράγοντες διαμόρφωσης και εξέλιξης των ΜΚΟ

3.1 Επιρροή των χορηγών στις δράσεις των ΜΚΟ	33
3.2 Τεχνολογία και νέες μορφές οργάνωσης	36

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Αδυναμίες και Όρια των ΜΚΟ

4.1 Περιορισμοί και απειλές	38
4.2 Μετασχηματισμός της φύσης λειτουργίας των ΜΚΟ μέσω υιοθέτησης επιχειρηματικών τακτικών	42
4.3 Νομιμότητα και διαφάνεια	43

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κατάλογος Πινάκων

1.1	Ταξινόμηση των διεθνών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων με βάση τον τομέα δράσης (2002-2003)	5
1.2	Η αύξηση του αριθμού των ΜΚΟ	7
2.1	Η συμμετοχή των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων σε παράλληλα φόρα των θεματικών διασκέψεων του ΟΗΕ	31
3.1	Αν οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις ήταν χώρα...	34

Κατάλογος Διαγραμμάτων

- 2.1 Επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια που παρέχεται και κατευθύνεται μέσω των ΜΚΟ από μέλη της DAC, 2001 – 2009, δισεκατομμύρια USD 13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΜΚΟ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗΣ

1.1 Εισαγωγή

Τα κρατικά σύνορα δεν αποτελούν πια τροχοπέδη για την επαφή, την επικοινωνία και τη συνεργασία. Αυτό που σήμερα είναι ευρέως γνωστό ως παγκοσμιοποίηση, έχει πολλαπλασιάσει δραματικά τις διεθνείς συναλλαγές και τους τρόπους διάχυσης των πληροφοριών, καταργώντας παράλληλα το μονοπώλιο των κυβερνήσεων στη χάραξη πολιτικής. Επίσης, υπάρχουν ζητήματα που ολοένα και περισσότερο μπορούν να θεωρηθούν προβλήματα παγκόσμιας ασφάλειας, όπως τα προβλήματα ανθρωπιστικής φύσεως (ξηρασίες, λιμοί, μετακινήσεις προσφύγων κ.α.), φαινόμενα που θέτουν σε κίνηση μηχανισμούς παγκόσμιας δράσης για την αντιμετώπισή τους. Επίσης, έχει αυξηθεί σημαντικά η συνειδητοποίηση και η ευαισθητοποίηση γύρω από προβλήματα οικολογικής φύσεως.

Το κράτος δεν είναι σε θέση πλέον να εγγυηθεί το επίπεδο ασφάλειας και κρατικής μέριμνας που έχει επωμιστεί. Μπροστά στο πλήθος των προβλημάτων που μας απειλούν, οδηγούμαστε όλο και περισσότερο σε μετα-εθνικές και διεθνικές μορφές πολιτικής συμμετοχής. Στην αλλαγή αυτή, αρκετοί μελετητές ισχυρίζονται ότι σημαντικό ρόλο παίζουν οι ΜΚΟ, οι οποίες δίνουν κοινωνικές και πολιτικές μάχες, επιδιώκοντας να αποκτήσουν σημαντικό ρόλο στη σύγχρονη διεθνή πολιτική σκηνή. Σχηματίζουν ένα δίκτυο που διασχίζει εθνικά σύνορα και εμπλέκονται σε ένα ευρύ φάσμα διαδικασιών λήψης αποφάσεων, σε θέματα που εκτείνονται από την παγκόσμια ασφάλεια, ως τα ανθρώπινα δικαιώματα και το περιβάλλον. Αυτή η εξέλιξη έχει χαρακτηριστεί παγκοσμιοποίηση από κάτω, όπου οι ΜΚΟ ως κύριοι εκφραστές της παγκόσμιας κοινωνίας των πολιτών, εκλαμβάνονται ως ρυθμιστικοί και πολιτικοί παράγοντες που συμβάλλουν στην παγκόσμια ασφάλεια, στην εξάλειψη της βίας, τη μεγιστοποίηση της οικονομικής ευημερίας, την απόδοση κοινωνικής και πολιτικής δικαιοσύνης και την προστασία του περιβάλλοντος (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Με βάση τη Γνώμη της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής (ΟΚΕ) (1999), σε πολλές περιπτώσεις οι ΜΚΟ έχουν καλύψει ανάγκες για τις οποίες είτε δεν υπήρχαν οι κατάλληλες κρατικές υπηρεσίες, είτε οι υπάρχουσες υπηρεσίες δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν, λόγω του επείγοντος ή εξαιρετικού χαρακτήρα των αναγκών.

Ο Φραγκονικολόπουλος (2007) σημειώνει ότι οι ΜΚΟ προσφέρουν τον μη γεωγραφικό τόπο, όπου μπορούν να συναντηθούν οι άνθρωποι και όπου μπορούν να γεννηθούν νέες συλλογικές ταυτότητες και μορφές συνείδησης. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της προώθησης της διεθνικής αλληλεγγύης και της διεθνικής προοπτικής, μέσω του πειραματισμού με νέες μορφές διεθνικής οργάνωσης και κινητοποίησης, καθώς και μέσω της δημιουργίας εναλλακτικών χώρων άσκησης της παγκόσμιας πολιτικής.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να ερευνήσει τον όλο και πιο σημαίνοντα και ενεργό ρόλο των ΜΚΟ στην παγκόσμια διακυβέρνηση. Να εξετάσουμε αν η εφαρμογή πολιτικών των ΜΚΟ εξυπηρετούν συμφέροντα, είτε κρατικά είτε ιδιωτών. Να ερευνήσουμε αν οι ΜΚΟ μπορούν να επηρεάζουν τους διεθνείς οργανισμούς και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις στις αποφάσεις που λαμβάνουν / ή αν συμμετέχουν και με ποιο τρόπο στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και αν τελικά συνδιαμορφώνουν νέες πολιτικές. Επιπρόσθετα, να εξετάσουμε από πού πηγάζει η κινητήριος δύναμή τους και αν τα κίνητρά τους είναι υγιή.

Η συνεισφορά της παρούσης μελέτης είναι να ενεργοποιήσει τους ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς, να δουν με πιο κριτικό βλέμμα πιθανή συμμετοχή και συνεργασία τους με τις ΜΚΟ, δίνοντάς τους παράλληλα προς χρήση, ένα εργαλείο εφαρμογής πολιτικών, άσκησης πίεσης, καθώς και πιθανής εφαρμογής πολιτικής προπαγάνδας.

Το πρώτο κεφάλαιο περιλαμβάνει την εισαγωγή στη μελέτη αυτή, δίνοντας κάποια γενικά στοιχεία και λειτουργικούς ορισμούς αναφορικά με τις ΜΚΟ και την παγκόσμια διακυβέρνηση. Θα αποσαφηνίσουμε τις αρχές λειτουργίας τους και το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται, προετοιμάζοντας έτσι το έδαφος για τα επόμενα κεφάλαια, όπου θα εξετάσουμε κατά πόσο συμφωνούν οι επίσημα καταγεγραμμένες αρχές και αξίες των ΜΚΟ, με αυτές που ισχύουν στην πραγματικότητα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα μιλήσουμε για τον ρόλο τους ως ρυθμιστικό παράγοντα. Θα εξετάσουμε τους τρόπους πολιτικής πίεσης των ΜΚΟ, όπως και την αποτελεσματικότητα της πίεσης αυτής. Επίσης θα ερευνήσουμε αν τελικά οι ΜΚΟ είναι παράγοντας συνδιαμόρφωσης πολιτικών σε διεθνείς οργανισμούς, όπως π.χ. η Παγκόσμια Τράπεζα, καθώς και σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, και θα αναφερθούμε στην ανάπτυξη εναλλακτικών χώρων παγκόσμιας πολιτικής. Η επιστημονική κοινότητα δείχνει να είναι διχασμένη ως προς τον ρόλο των ΜΚΟ στην κοινωνία και την ανάπτυξη.

Το τρίτο κεφάλαιο εξετάζει ποιοι είναι οι παράγοντες που διαμορφώνουν, εξέλιξαν και εξελίσσουν τις ΜΚΟ. Αυτό που προκύπτει είναι ότι κρίσιμοι παράγοντες διαμόρφωσης και εξέλιξης είναι η τεχνολογική επανάσταση, καθώς και η χρηματοδότηση από δωρητές/χορηγούς.

Το τέταρτο κεφάλαιο εξετάζει τις αδυναμίες και τα όρια που δημιουργούνται, τόσο από εγγενή χαρακτηριστικά των ΜΚΟ, όσο και από εξωγενή, όπως είναι το περιβάλλον/πλαίσιο στο οποίο λειτουργούν. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ο υψηλός ανταγωνισμός για προσέλκυση κεφαλαίων, οδήγησε τις ΜΚΟ στην υιοθέτηση επιχειρηματικών πρακτικών ιδιωτικών επιχειρήσεων, καθώς και σε μικρότερα επίπεδα διαφάνειας και λογοδοσίας.

Η μεθοδολογία που ακολουθεί η έρευνα αυτή βασίζεται στη βιβλιογραφική ανασκόπηση και μελέτη δευτερογενών πηγών, σε επιστημονικά άρθρα και βιβλία. Τα ποσοτικά και ποιοτικά στοιχεία της μελέτης συλλέγησαν τόσο από μελέτες και έρευνες ερευνητών της επιστημονικής κοινότητας, όσο και από πρωτογενή δεδομένα ιδρυμάτων και οργανισμών.

1.2 Λειτουργικοί ορισμοί και γενικά στοιχεία

Σε αυτό το υποκεφάλαιο, θα δοθεί ο ορισμός του τι είναι παγκόσμια διακυβέρνηση και θα γίνει προσπάθεια να αποσαφηνίσουμε τον ορισμό της ΜΚΟ, αλλά και να οριοθετήσουμε τις ευρέως αποδεκτές αρχές που διέπουν και χαρακτηρίζουν μια οργάνωση, ως ΜΚΟ. Επίσης, θα δοθεί ορισμός του τι είναι «κοινωνία των πολιτών» και θα αναφερθούν κάποια γενικά στοιχεία και μεγέθη, τα οποία θα μας αποτυπώσουν την πραγματικότητα σχετικά με τον ρυθμό ανάπτυξης των ΜΚΟ, καθώς και το σε ποιους τομείς επιμερίζεται το ενδιαφέρον τους.

Η έννοια της διακυβέρνησης (governance), συνίσταται από μια ομάδα κανόνων, αρχών και διαδικασιών λήψης αποφάσεων, αποδεκτή τόσο από κυβερνητικούς όσο και μη κυβερνητικούς φορείς, ως η πλέον κατάλληλη μέθοδος για την επίτευξη των σκοπών τους (Σκλιάς κ. συν., 2002).

Ο όρος παγκόσμια διακυβέρνηση αναφέρεται στον τρόπο με τον οποίο διαχειρίζονται οι παγκόσμιες υποθέσεις. Περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα φορέων καθώς και περιφερειακούς και διεθνείς οργανισμούς. Ωστόσο, μπορεί ένας οργανισμός να αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο

σε ένα συγκεκριμένο θέμα, όπως για παράδειγμα ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου στο στις υποθέσεις του παγκόσμιου εμπορίου. Έτσι, η παγκόσμια διακυβέρνηση φαίνεται να είναι μια διεθνής διαδικασία σχηματισμού συναίνεσης, η οποία δημιουργεί κατευθυντήριες γραμμές και συμφωνίες που επηρεάζουν εθνικές κυβερνήσεις και διεθνείς οργανισμούς (WHO,2016). Σύμφωνα με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), η παγκόσμια διακυβέρνηση είναι μια διαδικασία συνεργατικής ηγεσίας που ενώνει τις εθνικές κυβερνήσεις, τους πολυμερείς δημόσιους οργανισμούς και την κοινωνία των πολιτών προς επίτευξη κοινών αποδεκτών στόχων. Παρέχει στρατηγική κατεύθυνση και διαχειρίζεται συλλογικές ενέργειες για την αντιμετώπιση παγκόσμιων προκλήσεων (IMF, 2016).

Φεύγοντας από τον όρο της παγκόσμιας διακυβέρνησης και πηγαίνοντας στις ΜΚΟ, η ΟΚΕ (1999) αναφέρει ότι ο όρος Μη Κυβερνητική Οργάνωση παραμένει αρκετά ρευστός σε διεθνές επίπεδο, υποδηλώνοντας “μια εθελοντική οργάνωση που εργάζεται με άλλους και συχνά για λογαριασμό άλλων (ορισμός του Αναπτυξιακού Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών- UNDP)”.

Οι ΜΚΟ (υπό την έννοια του παρόντος νόμου), είναι μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου που έχουν ως αντικείμενο, κυρίως, την παροχή επείγουσας ανθρωπιστικής, επισιτιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας προς αναπτυσσόμενες χώρες, προκειμένου να συντελέσουν στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, στην υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στην ενίσχυση των διαδικασιών εκδημοκρατισμού, στην προστασία του περιβάλλοντος και στην πρόληψη των συγκρούσεων στις αναπτυσσόμενες χώρες (ΟΚΕ, 1999).

Ο Φραγκονικολόπουλος (2007), αναφέρει ότι η ευρεία χρήση του όρου έχει αποδειχθεί εμπόδιο στον ικανοποιητικό ορισμό του. Αλλά και η ανομοιογένεια των ίδιων των ΜΚΟ, δυσχεραίνει οποιαδήποτε προσπάθεια να δοθεί ένας μόνο ορισμός. Ο όρος ΜΚΟ καλύπτει μια τεράστια ποικιλία φορέων, από ενώσεις εθελοντών, φιλανθρωπικά σωματεία, αναπτυξιακούς οργανισμούς, κινήματα για προάσπιση της ειρήνης, την παγκόσμια ασφάλεια και τον αποπλισμό, την προστασία του περιβάλλοντος και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Μια ΜΚΟ μπορεί να είναι μια μη κερδοσκοπική, εθελοντική οργάνωση που παρέχει ανθρωπιστικές ή αναπτυξιακές υπηρεσίες είτε στα μέλη της, είτε σε άλλους ανθρώπους σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο, μια οργάνωση που ασχολείται με τη ριζική αντιμετώπιση των

προβλημάτων, προσπαθώντας να βελτιώσει την ποιότητα ζωής ιδιαίτερα των φτωχών, των καταπιεσμένων, των περιθωριοποιημένων, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, μια οργάνωση ή ομάδα ανθρώπων που εργάζεται με συγκεκριμένο σκοπό, με στόχο να επιφέρει μια επιθυμητή αλλαγή σε μια συγκεκριμένη κοινότητα, περιοχή, χώρα ή κατάσταση (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Η Παγκόσμια Τράπεζα, ορίζει τις ΜΚΟ ως ιδιωτικές οργανώσεις που αναλαμβάνουν δράση, για να προσφέρουν ανακούφιση, να προωθήσουν τα συμφέροντα των φτωχών, να προστατέψουν το περιβάλλον, να παράσχουν βασικές κοινωνικές υπηρεσίες και να συμβάλλουν στην ανάπτυξη των κοινοτήτων τις οποίες υπηρετούν. Συγκεκριμένα, η Παγκόσμια Τράπεζα διαφοροποιεί τις ΜΚΟ σύμφωνα με τις εξής δραστηριότητες:

1. Εκπροσώπηση (οργανώσεις που εκφράζουν τις ανησυχίες των πολιτών).
2. Υπεράσπιση (οργανώσεις που ασκούν πίεση για συγκεκριμένα ζητήματα).
3. Στήριξη (οργανώσεις που στηρίζουν το έργο άλλων ΜΚΟ σε πολιτικό και κυβερνητικό επίπεδο).
4. Παροχή υπηρεσιών (οργανώσεις που υλοποιούν αναπτυξιακά και ανθρωπιστικά προγράμματα).

Πίνακας 1.1

Ταξινόμηση των διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων με βάση τον τομέα δράσης (2002-2003)

Τομέας δράσης	Έτος	
	2002	2003
Πολιτισμός	3.531	3.666
Εκπαίδευση	3.077	3.212
Έρευνα	12.161	12.387
Υγεία	2.869	2.925
Κοινωνική ανάπτυξη	6.303	6.434
Περιβάλλον	1.740	1.781
Οικονομική ανάπτυξη	14.880	15.221
Παγκόσμιο δίκαιο, παγκόσμια ζητήματα και πολιτικές	6.713	7.090
Θρησκεία	2.945	3.082
Άμυνα	394	435
Πολιτική	2.983	2.780
ΣΥΝΟΛΟ	57.596	59.003

Πηγή: Helmut Anheier, Marlies Gasius & Mary Kaldor (eds.), (2003), *Global Civil Society 2003*, (Oxford, Oxford University Press), σελ. 320.

Ο Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, μετά από πιέσεις αμερικανικών ομάδων πίεσης, περιλαμβάνει πλέον το άρθρο 71 που προβλέπει διαβουλεύσεις του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου (ECOSOC) με τις ΜΚΟ (Baylis *et al.* 2013). Από τότε, για τους διπλωμάτες, ο όρος ΜΚΟ είναι συνώνυμος με μια ομάδα η οποία έχει τις προϋποθέσεις να αποκτήσει καθεστώς συμβούλου στο ECOSOC.

Οι έξι αρχές που διέπουν μια αποδεκτή ΜΚΟ σύμφωνα με τα ΗΕ είναι:

- 1) Μια ΜΚΟ πρέπει να υποστηρίζει τους στόχους και το έργο των ΗΕ. Ωστόσο, πολύ σπάνια προβάλλονται αντιρρήσεις για τους πολιτικούς σκοπούς των ΜΚΟ.
- 2) Επίσημως, μια ΜΚΟ πρέπει να είναι αντιπροσωπευτικό σώμα, με αναγνωρίσιμη έδρα και στελέχη, και να λογοδοτεί σε ένα όργανο χάραξης πολιτικής με δημοκρατικές διαδικασίες. Στην πράξη πολλές ΜΚΟ αναγνωρισμένου κύρους, ιδιαίτερα οι αναπτυξιακές και περιβαλλοντικές ΜΚΟ, δεν είναι οργανωμένες με μέλη.
- 3) Μια ΜΚΟ δεν μπορεί να είναι κερδοσκοπικός οργανισμός. Αν και μεμονωμένες εταιρίες δεν μπορούν να αποκτήσουν καθεστώς συμβούλου, ωστόσο εμπορικές ομοσπονδίες με εμπορικά συμφέροντα συχνά αναγνωρίζονται ως ΜΚΟ.
- 4) Μια ΜΚΟ δεν μπορεί να χρησιμοποιεί ή να υποστηρίζει τη βία.
- 5) Μια ΜΚΟ πρέπει να σέβεται την αρχή της μη επέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις των κρατών. Αυτό σημαίνει ότι μια ΜΚΟ δεν μπορεί να είναι ένα πολιτικό κόμμα, όμως τα κόμματα όπως και οι εταιρίες μπορούν να δημιουργήσουν διεθνείς ομοσπονδίες. Επίσης, οι ΜΚΟ που ασχολούνται με τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν πρέπει να περιορίζουν τις δραστηριότητές τους σε μια συγκεκριμένη ομάδα, εθνικότητα ή χώρα.
- 6) Μια διεθνής ΜΚΟ αποτελεί οργάνωση η οποία δεν έχει συσταθεί με διακυβερνητική συμφωνία.

Σύμφωνα με τον Σκλιά (1998), ο σημαντικός ρόλος των ΜΚΟ αποδεικνύεται τόσο από την αριθμητική τους αύξηση, όσο και από τα ιδιαίτερα σημαντικά ποσά που καλούνται να διαχειριστούν. Παρά το γεγονός ότι δεν υπάρχουν κοινά αποδεκτές παράμετροι αξιολόγησης και αποτίμησης της σημασίας της δράσης και της αποτελεσματικότητας των ΜΚΟ, υπάρχουν ωστόσο αριθμητικοί δείκτες, οι οποίοι αποδεικνύουν την αυξανόμενη επίδραση των ΜΚΟ στην καθημερινή ζωή των κατοίκων του πλανήτη

Πίνακας 1.2
Η αύξηση του αριθμού των ΜΚΟ

Έτος	Αριθμός ΜΚΟ	Έτος	Αριθμός ΜΚΟ
1909	-	1988	8579
1956	-	1990	6126
1960	-	1991	7522
1968	741	1992	14733
1977	1067	1993	16142
1981	3836	1994	18124
1984	6928	1995	21780
1986	7011	1996	23153

Πηγή: Yearbook of International Associations 1996/7, επιμέλεια έκδοσης: Ένωση Διεθνών Οργανώσεων, Αθήνα.

Ο Φραγκονικολόπουλος (2007), προσθέτει ότι το στοίχημα που έχουν βάλει οι ΜΚΟ να αναδειχθούν σε σημαντικό δρόντα, δεν είναι καινούργιο. Ωστόσο, υπάρχει μια σημαντική διαφορά συγκριτικά με το παρελθόν. Ο αριθμός των ΜΚΟ που πλέον αποτελούν μέρος του παγκόσμιου συστήματος είναι αναμφισβήτητα μεγαλύτερος από ποτέ, όπως ευρύτερο από ποτέ είναι και το φάσμα των δραστηριοτήτων τους. Υπολογίζεται ότι περισσότερες από 100.000 ΜΚΟ έχουν εμφανιστεί στην Ανατολική Ευρώπη από το 1989 και περισσότερες από 1.000.000 λειτουργούν στην Ινδία.

Όσον αφορά την Κοινωνία των Πολιτών ή Τρίτος Τομέας, ο Σακελλαρόπουλος (2011) αναφέρει ότι αποτελεί ένα σχετικά πρόσφατο φαινόμενο της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, και χαρακτηρίζει «την πολύπλοκη πραγματικότητα του χώρου που βρίσκεται ανάμεσα στην αγορά, το κράτος και τις κοινωνικές ανάγκες». Σε αυτόν τον χώρο εντάσσονται και οι ΜΚΟ. Η φύση των παγκόσμιων προβλημάτων, ευνοεί τη δημιουργία μιας αίσθησης παγκόσμιας αλληλεγγύης και ταύτισης, που υπερβαίνει τη συμβατική πολιτική ισχύος. Η οικουμενικότητα των προβλημάτων ζητά οικουμενικές λύσεις, που ξεπερνούν τα σύνορα και την κυριαρχία των κρατών (Σακελλαρόπουλος, 2011).

1.3 Περιβάλλον λειτουργίας των ΜΚΟ

Σε αυτό το υποκεφάλαιο, θα γίνει προσπάθεια να παρουσιαστεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται και αναπτύσσονται οι ΜΚΟ. Πιο συγκεκριμένα, θα δούμε τα χαρακτηριστικά του πλαισίου αυτού, τόσο μέσω της δράσης τους όσο και μέσω θεωρητικών προσεγγίσεων.

Η θεωρητική προσέγγιση της παγκοσμιοποίησης προσέδωσε νέες διαστάσεις στη λειτουργία και τον ρόλο των ΜΚΟ. Στο επίκεντρο αυτής της προσέγγισης βρίσκεται το επιχείρημα ότι οι ΜΚΟ συμμετέχουν σε μια διαδικασία παγκοσμιοποίησης, στην οποία ιδιώτες και θεσμικά όργανα, ιδιωτικά ή δημόσια, διαχειρίζονται τα κοινά τους ζητήματα. Σε αυτή τη διαδικασία οι ΜΚΟ έχουν ένα ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο.

Σύμφωνα με τον Σκλιά (1998), διακρίνονται έξι βασικές μορφές παγκοσμιοποίησης. Α) ανάδειξη μιας παγκοσμιοποιημένης χρηματοοικονομικής, πράγμα που σημαίνει λιγότερη εξουσία για τις εθνικές αρχές, Β) παγκοσμιοποίηση της τεχνολογίας και της τεχνολογικής καινοτομίας με παράλληλη απόσυρση της παλαιότερης, Γ) εμφάνιση πολυεθνικών εταιριών με δράση σε παγκόσμιο επίπεδο, γεγονός το οποίο έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ισορροπία της παγκόσμιας οικονομικής ισχύος, Δ) εντατικοποίηση και ενίσχυση της διεθνούς οικονομικής διπλωματίας και της παγκοσμιοποίησης της κρατικής ισχύος με αποτέλεσμα τη μεταλλαγή της ουσίας και του περιεχομένου των δράσεων της προηγούμενης αδιαμφισβήτητης κρατικής οντότητας, Ε) εντατικοποίηση των επικοινωνιών και της διεθνούς μετανάστευσης, η οποία αφορά την αύξηση των πολιτιστικών επιρροών, Ζ) νέα παγκόσμια γεωγραφία, η οποία χαρακτηρίζεται από το γεγονός ότι η ταυτότητα των πόλεων, των περιοχών και των εθνών είναι περισσότερο αποτέλεσμα των παγκόσμιων αλληλοσυνδέσεων παρά των αντίστοιχων εσωτερικών (Σκλιάς, 1998).

Στο πλαίσιο της διαδικασίας της παγκοσμιοποίησης, η εξουσία ανακατανέμεται σε μια πλειάδα φορέων και ο διεθνής ανταγωνισμός κορυφώνεται. Ο διεθνής πολιτιστικός πλουραλισμός, η αυξανόμενη αποδοχή των δημοκρατικών θεσμών και η δημιουργία της πολιτικής κοινωνίας σε εθνικό επίπεδο, έχουν ενθαρρύνει την αποδοχή και νομιμοποίηση από τη διεθνή κοινότητα διαφόρων τύπων μη κρατικών φορέων. Οι πολυεθνικές εταιρίες, οι θρησκευτικές ομάδες, καθώς και οι ΜΚΟ συνιστούν κομμάτι μιας νέας πολιτικής κοινωνίας σε εθνικό και διεθνές επίπεδο (Σκλιάς, 1998).

Για τους υποστηρικτές της παγκοσμιοποίησης, οι ΜΚΟ, οι διεθνείς οργανισμοί και οι πολυεθνικές εταιρίες, είναι σε θέση και έχουν τη νομιμοποίηση να αναλάβουν δράσεις και

λειτουργίες που παραδοσιακά σχεδίαζαν και υλοποιούσαν οι κυβερνήσεις (Σκλιάς κ. συν., 2002).

Με τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης, ένας νέος τύπος κοινωνικών σχέσεων και κοινωνικών δομών έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του παγκόσμιου συστήματος, μέσα στο οποίο εντάσσονται και λειτουργούν οι ΜΚΟ. Η κοινωνία τείνει να παγκοσμιοποιηθεί και ως εκ τούτου γίνεται αντιληπτή ως μια σημαντική πολιτική δύναμη. Η πολιτική διαδικασία βαθαίνει και διευρύνεται από τη στιγμή που ένας αριθμός πολιτικών φορέων εκτός του κράτους, είτε “κάτω” είτε “πάνω” από αυτό εμπλέκονται στην παγκοσμιοποιημένη πολιτική διαδικασία, η οποία ενσωματώνει πλέον ένα μη μετρήσιμο αριθμό αλληλεπιδράσεων (Σκλιάς, 1998).

Η γνώση και η μελέτη της παγκοσμιοποίησης έχει επιφέρει αλλαγές σε ό,τι αφορά τη μελέτη της διεθνούς πολιτικής οικονομίας, κύρια μέσω της εισαγωγής της παγκοσμιοποιημένης πολιτικής οικονομίας. Η νέα παγκοσμιοποιημένη πολιτική οικονομία αναγνωρίζει ότι οι κοινωνικές σχέσεις παγκοσμιοποιούνται και άρα είναι αναγκαίο να απομακρυνθούμε από το κρατοκεντρικό μοντέλο της διεθνούς πολιτικής οικονομίας και να συγκεντρώσουμε την προσοχή μας σε έναν αριθμό φορέων, τόσο κυβερνητικών όσο και μη κυβερνητικών.

Μέσα στο σύγχρονο παγκοσμιοποιημένο σύστημα εντάσσεται και η δημιουργία μιας περίπλοκης παγκόσμιας οικονομίας, με επιπτώσεις πολύ πιο πέρα από το διεθνές εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών. Οι κυβερνήσεις για παράδειγμα, υποχωρούν όταν έρχονται αντιμέτωπες με τις οικονομικές δραστηριότητες διεθνικών εταιρειών, καθώς και με Διεθνείς ΜΚΟ (ΔΜΚΟ), οι οποίες έχουν αναπτύξει δίκτυα παγκόσμιων σχέσεων.

Τα διάφορα παγκόσμια προβλήματα τα οποία τα κράτη δεν θα μπορούσαν να λύσουν από μόνα τους, όπως π.χ. η κλιματική αλλαγή, έχουν ενθαρρύνει τη δημιουργία ΜΚΟ. Η ιδέα της παγκόσμιας ιδιότητας του πολίτη είναι μια έννοια η οποία χρησιμοποιείται από πολλές ΜΚΟ για την προώθηση ενός εντονότερου αισθήματος ευθύνης προς το παγκόσμιο περιβάλλον και το ανθρώπινο είδος (Baylis *et al.*, 2013).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΜΚΟ ΚΑΙ ΑΣΚΗΣΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

2.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα συζητηθεί ο ρόλος των ΜΚΟ, μέσα στο πλαίσιο λειτουργίας που έχει διαμορφωθεί από εθνικούς και διεθνικούς παράγοντες, καθώς και από τις πολιτικές που επιτάσσουν οι αγορές για φιλελευθεροποίηση. Επίσης, θα δούμε με ποιους τρόπους οι ΜΚΟ ασκούν πολιτικές πιέσεις είτε σε επιχειρήσεις είτε σε κυβερνήσεις και πώς καταφέρνουν τελικά να είναι παράγοντας συνδιαμόρφωσης, των νέων πολιτικών που χαράσσονται από παγκόσμιους θεσμούς και οργανισμούς, για το μέλλον της υφηλίου, όπως π.χ. η Παγκόσμια Τράπεζα και ο ΟΗΕ. Η επιστημονική κοινότητα δείχνει διχασμένη ως προς τη σημαντικότητα του ρόλου των ΜΚΟ.

Ο ρόλος των ΜΚΟ δεν μπορεί να γίνει κατανοητός έξω από το πλαίσιο της νέας πραγματικότητας στην παγκόσμια πολιτική. Η λειτουργία των παγκόσμιων χρηματιστηριακών αγορών και των μέσων μαζικής ενημέρωσης σε σχεδόν εικοσιτετράωρη βάση περιορίζει δραστικά τον χρόνο που έχουν στη διάθεσή τους οι κρατικοί φορείς χάραξης πολιτικής, για να σταθμίσουν τις επιλογές τους και να λάβουν αποφάσεις. Η μεγάλη κινητικότητα κεφαλαίων λόγω της ανάπτυξης των παγκόσμιων χρηματαγορών, αλλάζει την ισορροπία ισχύος ανάμεσα στις αγορές και τα κράτη και ασκεί ισχυρές πιέσεις στα κράτη να αναπτύξουν πολιτικές φιλικές προς την αγορά, δηλαδή περιορισμό των δημοσίων ελλειμμάτων και δαπανών, ιδιαίτερα στην κοινωνική πρόνοια, χαμηλότερα επίπεδα φορολογίας, ιδιωτικοποιήσεις και απελευθέρωση της αγοράς εργασίας. Τα κρίσιμα ζητήματα που ρυθμίζουν την καθημερινή ζωή των πολιτών και των κυβερνήσεών τους, αποτελούν σε μεγάλο βαθμό προϊόν παγκόσμιων αλληλοεξαρτώμενων και αλληλένδετων διεργασιών, που υπερβαίνουν την επικράτεια και την κυριαρχία των κρατών. Η αντιμετώπιση και η επίλυση των ζητημάτων αυτών απαιτούν συντονισμένη και πολύπλευρη δράση. Πραγματοποιείται δηλαδή μετατόπιση από τις κυβερνήσεις και τα κράτη προς την πολυμερή παγκόσμια διακυβέρνηση, μέσα στην οποία εντάσσονται οι ΜΚΟ.

Η παγκοσμιοποίηση και οι σύνθετες οικονομικές και κοινωνικές διεργασίες κάνουν τους πολίτες να συνειδητοποιήσουν το συλλογικό πεπρωμένο τους. Στο πλαίσιο αυτής της νέας

συλλογικότητας, η πολιτική των εθνικών κυβερνήσεων δεν επαρκεί, αφήνοντας έτσι πολιτικό χώρο στις ΜΚΟ.

Η παγκόσμια πολιτική είναι ένας ανοιχτός χώρος, στον οποίο θέση έχουν όλοι οι δρώντες που μπορούν να βοηθήσουν στην επίλυση των πιεστικότερων προβλημάτων του πλανήτη.

2.2 ΜΚΟ και παγκόσμια πολιτική διακυβέρνηση

Σε αυτό το υποκεφάλαιο, θα μελετήσουμε τις σχέσεις των ΜΚΟ με τους διεθνούς οργανισμούς (2.2.2) και τις κυβερνήσεις (2.2.3), τις δομές και τους ρόλους των ΜΚΟ στην παγκόσμια πολιτική (2.2.4) και τέλος θα παραθέσουμε κριτικές προσεγγίσεις ως προς τον ρόλο των ΜΚΟ (2.2.5).

2.2.1 Εισαγωγή

Σύμφωνα με τον Φραγκονικολόπουλο (2007) το εύρος της δραστηριότητας των ΜΚΟ στην παγκόσμια διακυβέρνηση είναι μεγάλο και με πολλές πτυχές και εκφάνσεις. Κάποιες από τις δραστηριότητες-ρόλους των ΜΚΟ είναι οι εξής:

- Άμεση και έγκυρη διάχυση της πληροφορίας.
- Χρήση σημείων αναφοράς με ιδιαίτερα συμβολικό περιεχόμενο.
- Άσκηση πίεσης σε δρώντες της παγκόσμιας πολιτικής με επιρροή στην παγκόσμια ημερήσια διάταξη.
- Έλεγχος της τήρησης των δεσμεύσεων που αναλαμβάνουν οι ισχυροί δρώντες της παγκόσμιας πολιτικής.
- Έλεγχο της κρατικής πολιτικής και άσκηση πίεσης.
- Ανάπτυξη εναλλακτικών τρόπων αντιμετώπισης των προβλημάτων.

Σύμφωνα με τον Scholte (2000), οι ΜΚΟ στοχεύουν στην ενημέρωση του κοινού, προωθούν τον παγκόσμιο διάλογο και αυξάνουν το επίπεδο διαφάνειας και λογοδοσίας των κρατών.

2.2.2 ΜΚΟ και διεθνείς οργανισμοί

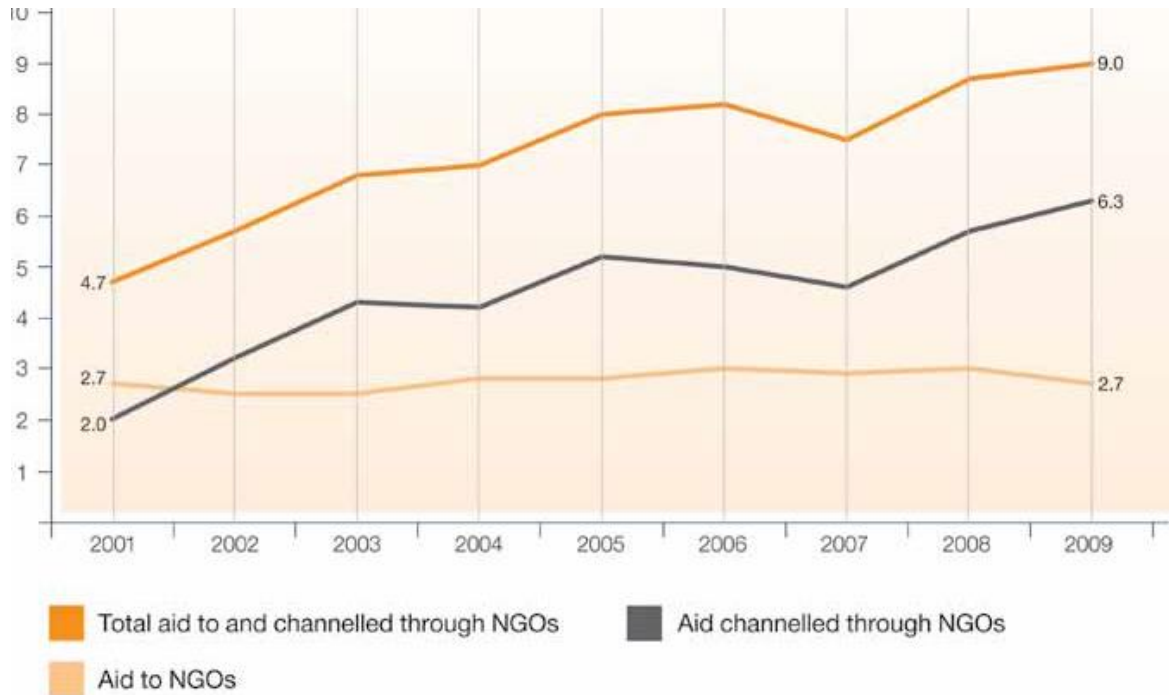
Οι ΜΚΟ χρησιμοποιούν τους διεθνείς διακυβερνητικούς οργανισμούς ως μοχλό πίεσης για να επηρεάσουν την κρατική πολιτική, σχηματίζουν συμμαχίες με άλλους παγκόσμιους δρώντες και αναδεικνύουν περιπτώσεις ανεπαρκούς ή αποτυχημένης κρατικής και διακυβερνητικής πολιτικής, με στόχο να πιέσουν για την ανάληψη νέων πρωτοβουλιών και να προσελκύσουν μαζική υποστήριξη. Οι ΜΚΟ διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην ανάδειξη των προβλημάτων. Συχνά είναι οι πρώτες που εντοπίζουν τα παγκόσμια προβλήματα (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Ο Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ επιτρέπει επίσημα τη συμμετοχή των ΜΚΟ υπό καθεστώς συμβούλου στο Κοινωνικό και Οικονομικό Συμβούλιο (ECOSOC). Αυτό εξασφαλίζει στις ΜΚΟ κάποιου είδους άμεσης συμμετοχής στη διακυβερνητική διαδικασία, επίσημη διεθνή αναγνώριση, επίσημη συμμετοχή στις διεθνείς διασκέψεις του ΟΗΕ και πολλές ευκαιρίες πρόσβασης στα κέντρα λήψης αποφάσεων του οργανισμού. Τα τελευταία δε χρόνια, οι ΜΚΟ έχουν αποκτήσει μεγαλύτερη πρόσβαση και στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Όχι ως επίσημη ενημέρωση, αλλά με τη μορφή διαλόγου μεταξύ των ΜΚΟ και των μελών του Συμβουλίου. Οι επαφές αυτές δίνουν την ευκαιρία στις ΜΚΟ, να υποβάλλουν ερωτήσεις και να ενημερώσουν το Συμβούλιο Ασφαλείας, επηρεάζοντας και κατευθύνοντας με τον τρόπο αυτό τη λειτουργία του.

Ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) συνεργάζεται με τις ΜΚΟ, από την έναρξη της λειτουργίας του. Το όργανο του ΟΟΣΑ με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τις ΜΚΟ, είναι η Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας (DAC), αποστολή της οποίας είναι η υποβοήθηση του συντονισμού της αναπτυξιακής συνεργασίας ανάμεσα στις δωρητρίες και τις αποδέκτριες χώρες. Οι ΜΚΟ διατηρούν τακτική επαφή με αυτή την επιτροπή μέσω άτυπων διαβουλεύσεων, με σκοπό τη διαβούλευση για επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες χώρες. Όπως αποτυπώνεται στο διάγραμμα που ακολουθεί, φαίνεται ότι η οικονομική βοήθεια που διοχετεύεται μέσω των ΜΚΟ από μέλη της DAC έχει ανοδική τάση με το πέρασμα των ετών (OECD, 2011).

Διάγραμμα 2.1

Επίσημη αναπτυξιακή βοήθεια που παρέχεται και κατευθύνεται μέσω των ΜΚΟ από μέλη της DAC, 2001 – 2009, δισεκατομμύρια USD.

Πηγή: DACStatistics

Άλλη σημαντική περίπτωση αποτελεί η δράση της οργάνωσης Διεθνής Διαφάνεια (Transparency International / TI), η οποία κατάφερε να τοποθετήσει το ζήτημα της διαφθοράς στην παγκόσμια ημερήσια διάταξη. Αυτή η επιτυχία είναι ενδεικτική του τι μπορεί να επιτευχθεί μέσω μιας διεθνικής ΜΚΟ (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Επίσης, το Διεθνές Κέντρο για το Εμπόριο και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (International Center for Trade and Sustainable Development / ICTSD) ιδρύθηκε το 1996 από ΜΚΟ και έχει εξελιχθεί σε ένα διεθνώς αναγνωρισμένο διάλογο ενημέρωσης και ανάλυσης ζητημάτων που σχετίζονται με το εμπόριο και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Συνεργάζεται με τον ΟΗΕ και διαθέτει διαπίστευση σε όλες τις υπουργικές διασκέψεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ). Στόχος, να χτιστούν γέφυρες επικοινωνίας ανάμεσα σε αυτούς που διαμορφώνουν την πολιτική και σε εκείνους που είναι εκτός συστήματος.

Άλλη χαρακτηριστική περίπτωση είναι αυτή της Ομάδας Εργασίας ΜΚΟ για την Παγκόσμια Τράπεζα (NGO Working Group on the World Bank), η οποία συντονίζει και επιμελείται τις θέσεις των αναπτυξιακών ΜΚΟ για τις ετήσιες συναντήσεις με την Παγκόσμια Τράπεζα. Η επιτροπή συναντάται με υψηλά ιστάμενους της Παγκόσμιας Τράπεζας, προσφέροντας στις ΜΚΟ τη δυνατότητα να συμμετάσχουν και να ενισχύσουν τη συμβολή τους στην παγκόσμια οικονομική και αναπτυξιακή ημερήσια διάταξη. Εκτός του πλαισίου των επίσημων οργάνων της παγκόσμιας πολιτικής, οι ΜΚΟ ασκούν πιέσεις μέσω εκστρατειών, διαδηλώσεων και άλλων δράσεων. Στόχος των ΜΚΟ είναι η ολοένα εντονότερη προσπάθεια για αλλαγές στην πολιτική και στις μεθόδους του διεθνούς νομισματικού και οικονομικού διακυβερνητικού συστήματος μέσω της προσέλκυσης μαζικής και λαϊκής υποστήριξης.

Ένα άλλο παράδειγμα είναι αυτό του μη κυβερνητικού δικτύου Αγροτικός Δρόμος (La Via Campesina), στόχος του οποίου ήταν να συντονίσει μια παγκόσμια εκστρατεία κατά της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (GATT). Μέχρι το 1995 το δίκτυο είχε αποκτήσει τόσο μεγάλη απήχηση και ισχύ που εκπρόσωποί του προσκλήθηκαν ως κύριοι συνομιλητές στην Παγκόσμια Συνέλευση του ΟΗΕ για την Ασφάλεια της Τροφής. Επίσης, σε συνεργασία με τις ΔΜΚΟ Food first Information και Action Network έχει ξεκινήσει μια παγκόσμια εκστρατεία για τη βιώσιμη και φιλική προς τους φτωχούς αγροτική ανάπτυξη. Αυτή η εκστρατεία φέρνει τη Via Campesina σε διάλογο με την Παγκόσμια Τράπεζα, αλλά και της επιτρέπει να ασκεί πιέσεις στις κρατικές αρχές, σε περιπτώσεις που οι αγρότες υφίστανται ή απειλούνται με βίαιη καταστολή (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Οι Baylis *et al.* (2013) σημειώνουν ότι οι διεθνείς οργανισμοί αποτελούν το σημείο εστίασης της παγκόσμιας πολιτικής. Συνήθως γίνεται αυστηρή διάκριση μεταξύ των διακυβερνητικών οργανισμών και των διεθνών μη κυβερνητικών οργανώσεων. Το γεγονός αυτό δίνει την εντύπωση ότι η διακρατική διπλωματία και οι διεθνικές σχέσεις είναι ξεχωριστές. Στην πράξη όμως υπάρχει άλλη μια κατηγορία, αυτή των υβριδικών διεθνών οργανισμών, στην οποία οι κυβερνήσεις συνεργάζονται με τις ΜΚΟ. Ανάμεσα στις σημαντικότερες υβριδικές οργανώσεις βρίσκεται ο Διεθνής Ερυθρός Σταυρός, η Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης και των Φυσικών Πόρων (IUCN), το Διεθνές Συμβούλιο Επιστημονικών Ενώσεων, η Διεθνής Ένωση Αερομεταφορών και άλλοι οικονομικοί φορείς που συνδυάζουν εταιρίες και κυβερνήσεις. Προκειμένου να θεωρηθεί υβριδική μια οργάνωση, θα πρέπει να δέχεται ως πλήρη μέλη τόσο ΜΚΟ, κόμματα, εταιρίες όσο και κυβερνήσεις και κυβερνητικές υπηρεσίες.

Και τα δυο είδη μελών πρέπει να έχουν πλήρη δικαιώματα συμμετοχής στη χάραξη πολιτικής, καθώς και το δικαίωμα ψήφου για τις τελικές αποφάσεις. (Baylis *et al.*, 2013).

2.2.3 Σχέση ΜΚΟ και κυβερνήσεων

Οι ΜΚΟ και οι διεθνείς οργανισμοί είναι ικανοί να συγκεντρώσουν υποστήριξη για τις αξίες τους και να ασκήσουν επιρροή στις κυβερνήσεις. Δεν υπάρχει ένα ενιαίο διεθνές σύστημα αποτελούμενο από κράτη, αλλά μια σειρά από διαφορετικές σφαίρες πολιτικής, η κάθε μια από τις οποίες περιλαμβάνει τους δικούς της δρώντες. Ο ρόλος των κυβερνήσεων είναι να συνδέσουν τις διαφορετικές αυτές σφαίρες επιρροής, διότι η συμμετοχή στα ΗΕ υποχρεώνει τις κυβερνήσεις να διαμορφώσουν πολιτικές και να ψηφίσουν για τα περισσότερα ζητήματα (Baylis *et al.*, 2013).

Ο Nelson (2002) αναφέρει ότι η δραστηριότητα των ΜΚΟ συμπεριλαμβάνει τη στρατηγική αντιμετώπιση των ισχυρών κυβερνήσεων και διακυβερνητικών οργανισμών. Προσθέτει ότι αφενός οι κρατικές και διακυβερνητικές οντότητες προσπαθούν να καθιερώσουν τη συστηματική συνεργασία με ΜΚΟ, διότι με αυτό τον τρόπο προσδοκούν να εμπλουτίσουν τη διαδικασία διάγνωσης και επίλυσης των παγκόσμιων προβλημάτων και αφετέρου, τα κράτη αντιστέκονται στην ενίσχυση της θεσμικής θέσης των ΜΚΟ στη λήψη αποφάσεων, φοβούμενα ότι ενδεχόμενη περαιτέρω άνοδο των ΜΚΟ θα απειλήσει το μονοπώλιό τους. (Nelson, 2002).

Κλείνοντας, ο Kettl (2000) αναφερόμενος στην κυβέρνηση των ΗΠΑ επισημαίνει ότι η ομοσπονδιακή κυβέρνηση συνεργάζεται με τις τοπικές κυβερνήσεις και τις ΜΚΟ, μοιραζόμενη εσωτερικές πολιτικές, κάτι το οποίο δεν είναι πολιτική μεμονωμένης απόφασης, αλλά ωρίμανση τακτικών αποφάσεων μέσα από το πέρασμα δυο γενεών δημόσιας πολιτικής. Κάτι στο οποίο συνηγορούν και οι Koch *et al.* (2009), προσθέτοντας ότι οι ΜΚΟ γίνονται όλο και πιο ενεργές στο να σχηματίζουν συμμαχίες με τους τοπικούς φορείς, με στόχο τη δημιουργία άσκησης πολιτικής πίεσης, καθώς και τη συγκεκριμένη εκλογή αντιπροσώπων στην τοπική αυτοδιοίκηση. Ο Kettl (2000) σημειώνει ότι τίθενται έτσι για το μέλλον προκλήσεις διαχείρισης των ΜΚΟ.

2.2.4 Δομές και ρόλοι των ΜΚΟ στην παγκόσμια πολιτική

Οι ΜΚΟ σύμφωνα με τον Φραγκονικολόπουλο (2007), σε διεθνικό επίπεδο μπορούν να χρησιμοποιούν ένα από τα τέσσερα παρακάτω διαφορετικά είδη δομών: 1) ως διεθνείς ΜΚΟ, 2) ως δίκτυα συνηγορίας, 3) ως ομάδες, 4) ως δίκτυα διακυβέρνησης.

Τα γνωστότερα δίκτυα όπως ο Συνασπισμός για ένα Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, η Διεθνής Εκστρατεία για την Απαγόρευση των Ναρκών και το Ιωβηλαίο 2000, έχουν ενωθεί γύρω από ένα τομέα πολιτικής και έχουν φέρει κοντά εκατοντάδες ΜΚΟ από όλο τον κόσμο, πετυχαίνοντας σημαντικές αλλαγές κυβερνητικής πολιτικής παρά τις αντιρρήσεις των κυβερνήσεων, ακόμα και ισχυρών κρατών. Είναι γνωστά και ως δίκτυα συνηγορίας. Στις συναντήσεις των διακυβερνητικών οργανισμών, οι ΜΚΟ μπορούν να ενωθούν για να σχηματίσουν ομάδα. Αυτή η ομάδα αποτελεί ένα προσωρινό δίκτυο, το οποίο σχηματίζεται αποκλειστικά με σκοπό την άσκηση πίεσης για τα θέματα της ημερήσιας διάταξης στη συγκεκριμένη συνάντηση. Τέλος, υπάρχουν δίκτυα διακυβέρνησης τα οποία σχηματίζονται από ΜΚΟ για να περιφρουρήσουν και να διευρύνουν τα δικαιώματα συμμετοχής των ΜΚΟ σε διακυβερνητικές συναντήσεις (Baylis *et al.*, 2013).

Αναφορικά με τους ρόλους, θα θέλαμε να σημειώσουμε τον ρόλο που έχουν επωμιστεί οι ΜΚΟ στη διαμόρφωση προτύπων (*norm entrepreneur*). Δημιουργούν και διατηρούν την αλλαγή στις αντιπαραθέσεις παγκόσμιας πολιτικής και καθορίζουν τη χάραξη πολιτικής. Οι ΜΚΟ είναι παίκτης κλειδί επίσης, στον μηχανισμό μεταφοράς πολιτικής όταν λειτουργούν ως κομμάτι των διακρατικών δικτύων υποστήριξης (Stone, 2004).

Η Elyachar (2002) σημειώνει ότι ένας άλλος ρόλος που αναλαμβάνουν οι ΜΚΟ είναι η διανομή μικρο-δανείων που δίδονται από διεθνείς οργανισμούς και αναπτυξιακούς φορείς, ενώ παράλληλα εποπτεύουν και συλλέγουν τις πληρωμές των τόκων για τις τράπεζες. Η συγκεκριμένη δε επίδοση δανείων προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, μεταφράζεται από τις τράπεζες ως οικονομική δραστηριότητα, με δάνεια προς τις αγορές/στόχους ενδιαφέροντος. Η Elyachar (2002) σχολιάζει ότι οι ΜΚΟ είναι ουσιαστικά το φθηνό μέσο συναλλαγής των τόκων για τις τράπεζες.

Τέλος, μετά την οικονομική κρίση του 1997, αρκετές ΜΚΟ στράφηκαν στην προώθηση νέων μέτρων για τη ρύθμιση της κίνησης κεφαλαίων, προτείνοντας τη φορολόγηση των

καθημερινών διεθνών οικονομικών συναλλαγών, αξίας ενός τρις δολάρια, που χάνεται λόγω φοροαποφυγής (European Commission, 2016). Οι ΜΚΟ υποστηρίζουν ότι έτσι θα μπορούσε να ελεγχθεί η ασταθής ροή κεφαλαίων αλλά και να ενισχυθούν οικονομικά κοινωνικές και ειρηνευτικές δραστηριότητες που υποχρηματοδοτούνται.

2.2.5 Κριτικές προσεγγίσεις ως προς τον ρόλο των ΜΚΟ

Μια μερίδα των ερευνητών πιστεύει ότι η παγκόσμια πολιτική δεν είναι και δεν μπορεί πλέον να γίνεται αντιληπτή, ως χώρος όπου δρουν μόνο τα κράτη. Θεωρούν ότι η εξουσία στην παγκόσμια πολιτική είναι αποκεντρωμένη και ότι έχουμε να κάνουμε με έναν ανοιχτό χώρο, όπου η δραστηριότητα και η συμμετοχή των ΜΚΟ υποκινούν αντίστοιχες ή συμπληρωματικές δραστηριότητες από τις κυβερνήσεις. Στον πυρήνα αυτής της δυναμικής βρίσκεται ο χαρακτήρας της δράσης των ΜΚΟ που συμβάλλει στη διαμόρφωση της παγκόσμιας ημερήσιας διάταξης. Υποστηρίζουν ότι δεν πρόκειται για μια προσπάθεια να αντικατασταθούν τα κράτη, αλλά πλέον η ευθύνη της επίλυσης των προβλημάτων να μην εναπόκειται αποκλειστικά στα κράτη και τους διεθνείς διακυβερνητικούς οργανισμούς.

Ωστόσο, υπάρχουν πολλές φωνές που αμφισβητούν τα παραπάνω. Οι Townsend J. και Towensend A. (2004) σημειώνουν ότι στην πραγματικότητα ο ρόλος των ΜΚΟ περιορίζεται στη μεταφορά κεφαλαίων, προγραμμάτων και πρακτικών των κρατικών και διακυβερνητικών δωρητών. Οι Fletcher και Tembo (2003) με τη σειρά τους, θεωρούν ότι η δράση των ΜΚΟ είναι αποσυνδεδεμένη από τις ευρύτερες κοινωνικές και οικονομικές διεργασίες, ακόμα και όταν έχουν άμεση επίδραση στους φτωχούς. Ενεργούν ως ζώνες μετάδοσης ξένων ιδεολογιών, αντανακλώντας τις κυβερνητικές και διακυβερνητικές προτεραιότητες των δωρητών και όχι τις ανάγκες του τοπικού πληθυσμού.

Ο Clarke (1998) αναφέρει ότι οι ΜΚΟ κυρίως διατηρούν σταθερό το κοινωνικό *status quo* παρά το αλλάζουν. Ο Clarke (1998) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι οι τοπικές ΜΚΟ στην Κένυα, αδυνατούν να επισπεύσουν την πολιτική αλλαγή, λόγω του κατακερματισμού της κοινωνίας, της έλλειψης ανταγωνιστικότητας και της έλλειψης δομών. Ο Bryant (2002) με τη σειρά του επισημαίνει ότι η συνεισφορά των ΜΚΟ στην κοινωνική αλλαγή είναι αρκετά

αμφιλεγόμενη. Συνεχίζοντας, προσθέτει ότι αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι οι ΜΚΟ διεκδικούν ενεργό ρόλο των πολιτικών μηχανισμών ελέγχου και επιτήρησης.

Ο Murphy (2000), με τη σειρά του αναφέρει ότι τα τελευταία χρόνια οι ΗΠΑ μαζί με τις κυβερνήσεις της δυτικής Ευρώπης φέρουν την ευθύνη για την άφεση της κρατικής ισχύος στα χέρια της παγκοσμιοποιημένης αγοράς, μέσα από μια σειρά αποφάσεων και πολιτικών, με συνέπειες που έχουν χαρακτηριστεί ως καταστροφικές από κάποιους ηγέτες και από τις δυο πλευρές του Ατλαντικού. Ο Murphy (2000), αναφέρει ότι υπάρχει μια αναδυόμενη καπιταλιστική τάξη, η οποία εμπλέκεται στην αμερικανική κρατική ισχύ και στους παγκόσμιους οργανισμούς διακυβέρνησης.

2.3 ΜΚΟ ως ρυθμιστικός παράγοντας

Το υποκεφάλαιο αυτό εξετάζει τον ρόλο που έχουν αναλάβει οι ΜΚΟ, ως ρυθμιστή σε θέματα που άπτονται των εργασιακών προτύπων (2.3.1), ανθρώπινων δικαιωμάτων (2.3.2), της ασφάλειας (2.3.3), του περιβάλλοντος (2.3.4) και της ανάπτυξης (2.3.5).

2.3.1 ΜΚΟ ως ρυθμιστές εργασιακών προτύπων

Πολλές φορές οι καταναλωτές δεν γνωρίζουν τις εργασιακές συνθήκες κάτω από τις οποίες παράγεται ένα προϊόν στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Οι ΜΚΟ συνήθως δημοσιοποιούν στοιχεία των εταιριών και των εργασιακών προτύπων τους, με στόχο να επηρεάσουν τόσο το καταναλωτικό κοινό και τη δύναμη που έχει αυτό μέσω του μπουκοτάζ, καθώς και την επιρροή της κοινής γνώμης στον τόπο παραγωγής του προϊόντος. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα των ινδικών ΜΚΟ και η εκστρατεία που οργάνωσαν ενάντια στην παιδική εργασία. Ο Συνασπισμός της Νότιας Ασίας για την Παιδική Καταναγκαστική Εργασία (South Asian Coalition on Child Servitude) ενημέρωσε τη γερμανική αγορά που ήταν ο κύριος προμηθευτής ινδικών χαλιών για τις εργασιακές συνθήκες παραγωγής των αντίστοιχων προϊόντων. Επίσης, άλλες ινδικές ΜΚΟ όπως το Κέντρο Αγροτικής Εκπαίδευσης και Αναπτυξιακής Δράσης (Central for Rural Education and Development Action) κινητοποίησε τις τοπικές κοινωνίες κατά της παιδικής εργασίας, βοηθώντας τις να απαιτήσουν την ίδρυση

σχολείων, εγκατέστησε ελεγκτικούς μηχανισμούς απομάκρυνσης και αντικατάστασης των παιδιών από τα εργοστάσια και ένταξής τους στη βασική εκπαίδευση (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Ένα άλλο παράδειγμα δράσης ΜΚΟ που διαμόρφωσε/ρύθμισε εργασιακά πρότυπα ήταν η παγκόσμια μη κυβερνητική εκστρατεία Clean Clothes Campaign (CCC), η οποία υποστηρίχθηκε από πολλές ΜΚΟ παγκοσμίως. Αφορμή ήταν ότι εργάτριες στις Φιλιππίνες, που εργάζονταν για την ολλανδική C&A απαίτησαν τον νόμιμο βασικό μισθό και εν συνεχεία απολύθηκαν όλες. Η CCC συγκέντρωσε πληροφορίες επί του θέματος, τις οποίες και γνωστοποίησε στο ευρύ αγοραστικό κοινό. Η CCC ασκεί πιέσεις σε εταιρίες για να αναλάβουν τις ευθύνες τους, ελέγχει και δημοσιοποιεί τυχόν έκνομες ή ανήθικες συνθήκες εργασίας. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της Nike, όπου ενώ μέχρι το 1996 οι πωλήσεις της αυξάνονταν κατά 36% ετησίως, το 1998 σημείωσε μείωση κατά 40%. Σε αυτό συντέλεσε κατά μεγάλο ποσοστό η δημοσιοποίηση από ΔΜΚΟ προς το ευρύ αγοραστικό κοινό, των άσχημων εργασιακών συνθηκών παραγωγής των προϊόντων. Η Global Exchange και η Transnational Resource and Action Center απέδειξαν με στοιχεία ότι τα παπούτσια Nike παράγονταν στην Ινδονησία από εργάτριες ηλικίας 13-14 ετών με ημερομίσθιο 1,3 δολάρια (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Άλλη αντίστοιχη μη κυβερνητική εκστρατεία είναι ο Συνασπισμός για τη Δικαιοσύνη στα Maquiladoras (CJM). Πρόκειται για μια τριεθνή συμμαχία ανθρωπιστικών, περιβαλλοντικών και γυναικείων ΜΚΟ σε ΗΠΑ, Μεξικό και Καναδά που έχουν ως αντικειμενικό σκοπό να βελτιώσουν τις συνθήκες εργασίας και το βιοτικό επίπεδο για τους εργάτες στα εργοστάσια στο Μεξικό. Τα εργοστάσια αυτά είναι ως επί των πλείστων αμερικανικών συμφερόντων και απασχολούν κυρίως εργάτριες ηλικίας 16-35, με ημερομίσθιο μικρότερο των τεσσάρων δολαρίων, με ελλιπή μέτρα ασφαλείας και οι οποίες υφίστανται συχνά μορφές σεξουαλικής παρενόχλησης και κακοποίησης. Οι ΜΚΟ αυτές δημιουργούν πολιτικά αξιοποιήσιμο χώρο δράσης για τους περιθωριοποιημένους της οικονομικής παγκοσμιοποίησης, δίνοντάς τους την ευκαιρία να διεκδικήσουν καλύτερες εργασιακές συνθήκες μέσω της Κοινωνίας των Πολιτών.

Σημαντική είναι και Fair Labor Association (FLA), η οποία απαρτίζεται από ΜΚΟ ανθρώπινων, καταναλωτικών και εργασιακών δικαιωμάτων, πανεπιστήμια και διεθνικές εταιρίες, που δημιουργήθηκε από τον Bill Clinton, με στόχο να προωθήσει ανθρώπινες

εργασιακές συνθήκες στην παγκόσμια βιομηχανία ενδυμάτων (Wells, 2007). Αντίστοιχη ήταν και η εκστρατεία Dutch Clean Clothes, η οποία εγκαθίδρυσε τη Fair Wear Foundation. Στόχος ήταν η συνεργασία με μικρές και μεσαίου μεγέθους εταιρίες, καθώς και η επίβλεψη εφαρμογής ενός πρότυπου εργασιακού κώδικα δεοντολογίας (O' Rourke, 2003).

Ένα άλλο παράδειγμα είναι αυτό της Transfair USA, η οποία προσπαθεί να βελτιώσει το εισόδημα των παραγωγών καφέ, τσαγιού και μπανάνας, πιέζοντας τους αγοραστές και τις πολυεθνικές εταιρίες να προμηθεύονται αυτά τα προϊόντα απευθείας από μικρούς αγροτικούς συνεταιρισμούς σε χώρες της λατινικής Αμερικής, της Αφρικής και της Ασίας, παρακάμπτοντας τους μεσάζοντες (Φραγκονικολόπουλος, 2007). Έτσι, δίνεται από την Transfair USA η δυνατότητα στους αγρότες να επιτύχουν μεγαλύτερα οφέλη, βελτιώνοντας τη θέση τους στην αγορά, την παραγωγή και τη μετα-παραγωγική διαχείριση. Από την πρώτη μέρα λειτουργίας της, βοήθησε στην ανάπτυξη ορθότερων λογιστικών πρακτικών, υποστηρίζοντας παράλληλα οργανωτικών αναπτυξιακών εργαλείων στις αναπτυσσόμενες χώρες, όπως η Ρουάντα και η Αιθιοπία. Τέλος, να αναφέρουμε ενδεικτικά ότι ο τζίρος της για το 2011 ήταν της τάξης των 1,4 δις δολαρίων και ότι αριθμεί 1,3 εκατομμύρια συνεργάτες και δραστηριοποιείται σε πάνω από 70 χώρες (www.FairTradeUSA.org).

Τέλος, ο Wells (2007) σημειώνει ότι οι ΜΚΟ αν και θέτουν εργασιακά πρότυπα και κανόνες εργασίας, σε συνεργασία με τις διεθνικές επιχειρήσεις, παρακολουθώντας παράλληλα τις λειτουργίες στις παγκόσμιες αλυσίδες παραγωγής, είναι αναποτελεσματικές στο να επιφέρουν σημαντικές τομές στα εργασιακά πρότυπα. Αιτία οι πιέσεις του διεθνούς ανταγωνισμού μεταξύ των εταιριών και των κρατών στο παγκοσμιοποιημένο πλέον περιβάλλον. Αυτό μπορούμε να το δούμε μέσω της μεταφοράς των γραμμών παραγωγής των μεγάλων πολυεθνικών προς τις αναπτυσσόμενες χώρες. Ενδεικτικά ο Wells (2007), αναφέρει ότι από το 1985-2002 η αξία των εξαγωγών από την Κίνα και την Ινδία αυξήθηκε κατά 870% (Wells, 2007)

2.3.2 ΜΚΟ και ανθρώπινα δικαιώματα

Οι μη κρατικοί δρώντες και ειδικότερα οι ΜΚΟ, είναι επίσης σημαντικοί παίκτες στη διαμόρφωση της διεθνούς πολιτικής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι διεθνείς ΜΚΟ για τα ανθρώπινα δικαιώματα που χρονολογούνται τουλάχιστον από την εποχή των εκστρατειών κατά της δουλείας τον 19^ο αιώνα, έχουν παίξει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στη διασπορά της γνώσης των ανθρώπινων δικαιωμάτων, ιδιαίτερα σε απλούς πολίτες, καθώς και στη δημοσιοποίηση των συμπεριφορών παραβίασης των δικαιωμάτων από κάποια κράτη. Εθνικές και διεθνικές ΜΚΟ έπαιξαν σημαντικό ρόλο στο να περιληφθούν τα ανθρώπινα δικαιώματα στον Χάρτη των ΗΕ. Από τότε αποτελούν ισχυρή δύναμη διασποράς της γνώσης των προτύπων των διεθνών ανθρώπινων δικαιωμάτων.

Οι ΜΚΟ που ασχολούνται με τα ανθρώπινα δικαιώματα εστιάζουν κυρίως στην κρατική καταπίεση, την παραβίαση των ανθρώπινων δικαιωμάτων, καθώς και με ζητήματα όπως τα βασανιστήρια και η θανατική ποινή. Ελέγχουν την τήρηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων σε φυλακές και προσφυγικούς καταυλισμούς και διαθέτουν παρατηρητές στις εμπόλεμες ζώνες και σε αυταρχικά καθεστάτα. Σε αυτή την κατηγορία εντάσσεται η Διεθνής Αμνηστία. Η δράση των ΜΚΟ έχει επεκταθεί και στον έλεγχο εκλογικών διαδικασιών, καθώς όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Φραγκονικολόπουλος (2007), «υπάρχει η αίσθηση ότι η σημερινή παραβίαση των δικαιωμάτων γεννά τους αυριανούς πρόσφυγες».

Κάποιες από τις ΜΚΟ για τα διεθνή ανθρώπινα δικαιώματα είναι η Διεθνής Αμνηστία, Human Rights Watch, Minority Rights Group και η Federation International des Droits de l'homme, η οποία λειτουργεί σαν ομπρέλα για 155 ΜΚΟ. Άλλο παράδειγμα είναι η το ολλανδικό τμήμα της Διεθνούς Αμνηστίας, το οποίο σε σύνολο πληθυσμού 16,5 εκατομμυρίων αριθμεί 300.000 μέλη. Αυτό δίνει στους υπερασπιστές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων μια ισχυρή φωνή αναφορικά με την επιρροή τους στην ολλανδική εξωτερική πολιτική. Καταλαβαίνουμε λοιπόν, ότι κάθε ΜΚΟ λειτουργεί σαν ένα πολύ καλά οργανωμένο δίκτυο, με ένα κέντρο και πάρα πολλές διακλαδώσεις-διασυνδέσεις το οποίο μεταφέρει πληροφορίες από και προς το κέντρο και αναλαμβάνει συντονισμένες δράσεις (Baylis *et al.*, 2013).

Οι βασικοί, μη οικονομικής φύσεως, πόροι των ΜΚΟ τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνικό επίπεδο, είναι οι πληροφορίες και η ενέργεια των απλών ανθρώπων. Παραδοσιακές στρατηγικές δίνουν έμφαση στην πρακτική «name and shame», την αποκάλυψη δηλαδή και διασπορά πληροφοριών σχετικά με τις παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο σκοπός είναι τόσο να ντροπιάσουν τις κυβερνήσεις που το κάνουν όσο και να κινητοποιήσουν τους

πολίτες για να πιάσουν τις κυβερνήσεις τους για εξωτερική δράση υπέρ των θυμάτων. Οι κορυφαίες ΜΚΟ έχουν αναπτύξει εξελιγμένες και αποτελεσματικές ομάδες πίεσης.

Όταν το κράτος-στόχος έχει ένα σχετικά καλό ιστορικό στα ανθρώπινα δικαιώματα και υπόκειται σε δημοκρατική λογοδοσία, ή όταν οι παραβιάσεις είναι οφθαλμοφανείς και το κράτος ευάλωτο, μια τέτοια συντονισμένη εθνική και διεθνική δράση μπορεί να έχει σημαντικό αποτέλεσμα. Η ανατροπή του δικτατορικού καθεστώτος του Ferdinand Marcos στις Φιλιππίνες το 1986 αποτελεί ένα καλό παράδειγμα άσκησης «λαϊκής εξουσίας» με διεθνή στήριξη. Πιο πρόσφατα είδαμε ένα κύμα έγχρωμων επαναστάσεων βασισμένων στην κοινωνία των πολιτών όπως: η επανάσταση των Ρόδων στη Γεωργία το 2003, η πορτοκαλί επανάσταση στην Ουκρανία το 2004, η επανάσταση των Κέδρων στη Λιθουανία, η επανάσταση της Τουλίπας στο Κιργιστάν το 2005, οι πράσινες διαμαρτυρίες στο Ιράν μετά τις προεδρικές εκλογές του 2009 (Φραγκονικολόπουλος, 2007), καθώς και το πιο πρόσφατο κίνημα της Ομπρέλας στην Κίνα, το οποίο για πολλούς αναλυτές απειλεί το κινέζικο αναπτυξιακό «θαύμα».

Η προσηλωμένη στον σκοπό μη κομματική υπεράσπιση των ΜΚΟ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, αποτελεί σημαντικό έλεγχο στην τάση των κρατών να επιτρέπουν ανταγωνιστικά εθνικά συμφέροντα και παράγοντες διπλωματικής κρίσης να καταπνίξουν την κριτική για τα ανθρώπινα δικαιώματα (Baylis *et al.*, 2013).

2.3.3 Ασφάλεια και ανθρωπιστική επέμβαση

Οι ΜΚΟ συμβάλλουν στην ανθρώπινη ασφάλεια με διάφορους τρόπους: α) ως πηγή πληροφόρησης και έγκαιρης προειδοποίησης σχετικά με συγκρούσεις, β) ως διάυλος επικοινωνίας για επιχειρήσεις αρωγής, γ) συνδράμουν για βοήθεια σε περιοχές συγκρούσεων ή φυσικών καταστροφών στηρίζοντας τον κυβερνητικό μηχανισμό, δ) συνδράμουν με αποστολές οικοδόμησης και ανασυγκρότησης.

Μια σημαντική αλλαγή μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, είναι η αυξανόμενη εξωτερική επέμβαση σε υποθέσεις κρατών, η οποία προέρχεται από τα ΗΕ, περιφερειακούς πολιτικο-στρατιωτικούς οργανισμούς όπως το ΝΑΤΟ, μεμονωμένα κράτη αλλά και ΜΚΟ. Η δικαιολόγηση των επεμβάσεων αυτών αναφέρεται περισσότερο σε οικουμενικές ιδέες, στα

ανθρώπινα δικαιώματα και στη προώθηση της δημοκρατίας, παρά στην προστασία των μειονοτήτων. Οι ΜΚΟ δίνουν ουσιαστικά πολιτική και ηθική νομιμοποίηση στις επεμβάσεις εντός αυτόνομων κρατών και παράλληλα, επηρεάζουν την κοινή γνώμη και την ενεργοποιούν μέσω της συμμετοχής της σε δράσεις και εράνους των ΜΚΟ.

Η ανθρωπιστική επέμβαση θέτει την πιο δύσκολη δοκιμασία για μια διεθνή κοινωνία που έχει χτιστεί πάνω στις αρχές της κυριαρχίας, της μη επέμβασης και της μη χρήσης βίας. Κυρίως τα κράτη στον παγκόσμιο νότο ανησύχησαν ότι η ανθρωπιστική βοήθεια ήταν ένας δούρειος ίππος, μια ρητορική που σχεδιάστηκε για να νομιμοποιήσει την επέμβαση των ισχυρών στις υποθέσεις των αδυνάτων. Μια ομάδα φιλελεύθερων και δημοκρατικών κρατών μαζί με ΜΚΟ, επιχείρησαν να δημιουργήσουν συναίνεση γύρω από την αρχή της ευθύνης προστασίας. Η ευθύνη προστασίας εμμένει ότι τα κράτη έχουν ως κύρια ευθύνη να προστατεύουν τους πολίτες τους. Ωστόσο αν δεν είναι πρόθυμα ή ικανά να σταματήσουν οι κτηνωδίες και οι μαζικές δολοφονίες τότε οι ευθύνες μεταφέρονται στην ευρύτερη διεθνή κοινότητα. Η ευθύνη προστασίας υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των ΗΕ σε μια επίσημη διακήρυξη στη Σύνοδο Κορυφής των ΗΕ του 2005 (Baylis *et al.*, 2013).

Οι ΜΚΟ έχουν αναπτύξει πλειάδα δράσεων, πρωτοβουλιών και υπηρεσιών, σε τομείς που σε πολλές περιπτώσεις τα κράτη δεν είναι σε θέση να παράγουν και να προσφέρουν. Για παράδειγμα, οι ΜΚΟ στο Μαλάουι παρέχουν το 30% των υπηρεσιών υγείας, με ελάχιστο μάλιστα κόστος, αφού το ποσοστό αυτό αντιστοιχεί μόνο στο 12% του συνόλου του κρατικού προϋπολογισμού για θέματα υγείας. Στη Γκάνα και τη Ζιμπάμπουε, το 40% του πληθυσμού καλύπτεται υγειονομικά από υπηρεσίες που προσφέρουν οι ΜΚΟ. Στην Κένυα, οι ΜΚΟ συνεισφέρουν το 35% των υπηρεσιών υγείας και το 40-50% των αντίστοιχων της εκπαίδευσης (Σκλιάς, 1998). Η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού και άλλες ΜΚΟ όπως η Save the Children και οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα, προσφέρουν ανακούφιση σε θύματα πολέμων, εμφύλιων συρράξεων και φυσικών καταστροφών.

Επιπρόσθετα, υπάρχει και μια άλλη κατηγορία ΜΚΟ που ειδικεύεται στη διαμεσολάβηση σε συγκρούσεις. Αυτές οι οργανώσεις έκαναν πρόσφατα την εμφάνισή τους και ο προσανατολισμός τους είναι περισσότερο πολιτικός. Ασχολούνται με την πρόληψη των συγκρούσεων και τη διαχείρισή τους. Πολύ συχνά εξαιτίας θεσμικών και πολιτικών περιορισμών, οι διεθνείς διακυβερνητικοί οργανισμοί και οι κυβερνήσεις ενεργούν με πολύ αργό ρυθμό όσον αφορά τη διαχείριση κρίσεων. Αντίθετα, οι αρμόδιες ΜΚΟ όχι μόνο είναι

σε θέση να δρουν σε πολύ δύσκολες συνθήκες, αλλά μπορούν να θέσουν ζητήματα πολιτικής στους κατάλληλους διεθνείς και εθνικούς κύκλους προς όφελος των ανθρώπων που πλήττονται από τις κρίσεις. Λειτουργούν ως ουδέτεροι μεσολαβητές σε καταστάσεις συγκρούσεων, αποσαφηνίζοντας τις διαφορές, συνάπτοντας μη δεσμευτικές συμφωνίες και επιχειρώντας την προσέγγιση των αντίπαλων πλευρών (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η δραστηριότητα των ΜΚΟ στην επίλυση της εμφύλιας διαμάχης της Αγκόλας, στα μέσα της δεκαετίας του 90'. Η αμερικανική κυβέρνηση χρηματοδότησε ΜΚΟ όπως η Africa Care, Conflict Management Group Creative Associates με στόχο να εκπονήσουν προγράμματα για τον σχηματισμό πολιτικών κομμάτων και την εκπαίδευση των μελών του Κοινοβουλίου. Παρείχαν επίσης κατάρτιση σε τεχνικές επίλυσης διενέξεων, δουλεύοντας με εκκλησιαστικούς φορείς, τοπικές ΜΚΟ και αρχηγούς κοινοτήτων (Smock and Prendergast, 1996).

Τέλος, θα θέλαμε να αναφερθούμε στην περίπτωση του ισλαμικού κράτους. Πέρα από τις αντιπαραθέσεις για τη μορφή του ισλαμικού κράτους, το μέλλον του Ισλάμ διαμορφώθηκε και επηρέασε τον κόσμο σε όλα τα είδη δραστηριοτήτων, σε κοινωνικό επίπεδο. Η ισλαμική κοινότητα διατηρεί ένα τεράστιο δίκτυο διεθνικών επαφών και ΜΚΟ που πολλαπλασιάστηκαν με την άφιξη του διαδικτύου. Το Ισλάμ έχει τεράστια παρουσία στον κυβερνοχώρο. Ενώ οι δραστηριότητες των βίαιων ισλαμικών ομάδων είναι πολύ γνωστές στον κυβερνοχώρο, το μεγαλύτερο μέρος των ιστοσελίδων που αφορούν το Ισλάμ δεν προωθεί τη βία και το περιεχόμενό του περιορίζεται στην προσπάθεια να επηρεάσει την πολιτική και την κουλτούρα των μουσουλμανικών κοινωνιών (Baylis *et al.* 2013).

2.3.4 Περιβαλλοντική πολιτική

Σε αυτή την ενότητα θα συζητηθεί συνοπτικά, το ενδιαφέρον και οι πολιτικές προστασίας των ΜΚΟ για το περιβάλλον, από τις επιπτώσεις των πολιτικών ανάπτυξης ιδιωτικών επιχειρήσεων αλλά και κυβερνήσεων.

Η παγκοσμιοποίηση έχει οδηγήσει στη μετεγκατάσταση βιομηχανιών, τη μετακίνηση πληθυσμών προς τα μεγάλα αστικά κέντρα και την ερήμωση των αγροτικών περιοχών. Παράλληλα ο σύγχρονος τρόπος ζωής και η υπερκατανάλωση υπό τις επιταγές του

καπιταλιστικού οικονομικού πλαισίου έχει οδηγήσει σε αυξημένες εκπομπές ρύπων, τοξικών αποβλήτων και καυσαερίων. Το οικονομικό όφελος κυρίως των αναπτυσσόμενων κρατών, συνήθως επηρεάζει αρνητικά το περιβάλλον και ότι διαβιεί μέσα σε αυτό. Οι Baylis *et al.*, (2013), σημειώνουν ότι το ενδιαφέρον για την περιβαλλοντική δράση σε διεθνές επίπεδο και η πίεση που ασκούν οι ΜΚΟ αποτελούν φαινόμενο του σύγχρονου ανεπτυγμένου κόσμου.

Οι πολιτικές του παγκοσμιοποιημένου μοντέλου διακυβέρνησης έχουν βοηθήσει και προωθήσει τη δράση των ΜΚΟ στην παγκόσμια περιβαλλοντική πολιτική. Το περιβάλλον και η σωτηρία αυτού απαιτεί μια παγκόσμια περιβαλλοντική διακυβέρνηση, η οποία θα περιλαμβάνει τη δημιουργία διακρατικών σχέσεων, καθώς και τη δημιουργία διεθνούς δικαίου και διεθνών οργανισμών για την αντιμετώπιση κοινών περιβαλλοντικών προβλημάτων (Baylis *et al.*, 2013).

Ο Φραγκονικολόπουλος (2007) αναφέρει ότι οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ μοιράζονται για παράδειγμα την αγωνία για τη συνεχή υποβάθμιση του περιβάλλοντος, τη μόλυνση της ατμόσφαιρας και των υδάτινων πόρων, την εξαφάνιση μορφών ζωής και τη διατάραξη της ισορροπίας στη σχέση των ανθρώπων με το φυσικό περιβάλλον. Η Greenpeace για παράδειγμα μέχρι το 1985 είχε γραφεία σε δεκαεπτά χώρες και 1,2 εκατομμύρια μέλη. Το 1992-1993 1.300 άνθρωποι εργάζονταν για την Greenpeace σε 43 γραφεία σε τριάντα χώρες. Η εξέλιξη αυτή πρώτον ενίσχυσε τη διεθνή δραστηριότητα των περιβαλλοντικών ΜΚΟ και δεύτερον συνέβαλε στην αύξηση των διεθνικών μη κυβερνητικών δικτύων και συνασπισμών.

Η αποτυχία των παραδοσιακών πολιτικών κομμάτων να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά περιβαλλοντικές καταστροφές, όπως πχ η μόλυνση από υδράργυρο στη Μινιμάτα της Ιαπωνίας το 1959 και το ναυάγιο του πετρελαιοφόρου Torrey Canyon στην Κορνουάλλη, ευαισθητοποίησε την κοινή γνώμη και ενθάρρυνε τη δημιουργία διαφόρων ΜΚΟ υψηλού κύρους. Κάποιες από αυτές ήταν η Greenpeace και το World Wild life Fund for Nature (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Όταν οι ΜΚΟ για παράδειγμα έφεραν στο φως τις δυσμενείς περιβαλλοντικές συνέπειες των σχεδίων της Παγκόσμιας Τράπεζας για ανάπτυξη, τότε η Παγκόσμια Τράπεζα προχώρησε σε πιο αυστηρές περιβαλλοντικές εκτιμήσεις των χρηματοδοτικών της δραστηριοτήτων (Baylis *et al.*, 2013).

2.3.5 Ανάπτυξη και ΜΚΟ

Σε αυτό το υποκεφάλαιο θα συζητηθεί η συμβολή των ΜΚΟ στην ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, των αναπτυσσόμενων χωρών, στη βελτίωση δηλαδή της ποιότητας ζωής και των συνθηκών διαβίωσης ευάλωτων κοινωνιών, εκεί όπου οι κυβερνήσεις τους αδυνατούν να παράσχουν ένα αποδεκτό επίπεδο κοινωνικής μέριμνας και αλληλεγγύης.

Το 2000 αναγνωρίστηκε από τα ΗΕ το τεράστιο μέγεθος των προκλήσεων της σύγχρονης εποχής και τέθηκαν οι αναπτυξιακοί στόχοι της χιλιετίας, οι οποίοι θα εφαρμόζονταν σε περιορισμένο χρόνο και οι οποίοι θα μπορούσαν να αποτιμηθούν. Στόχος η φτώχεια, η υγεία, το φύλο, η παιδεία, το περιβάλλον και η ανάπτυξη. Μεταξύ άλλων, στόχος ήταν να μειωθεί στο μισό το ποσοστό των ανθρώπων που ζουν με λιγότερο από ένα δολάριο την ημέρα μέχρι το 2015.

Οι ΜΚΟ, έχουν παρουσιάσει τη δική τους κριτική ως προς την ανάπτυξη. Η κριτική αυτή υπαγορεύει ότι η διαδικασία της ανάπτυξης πρέπει: α) να είναι κατευθυνόμενη από τις ανάγκες (υλικές και μη), β) να προέρχεται από την κοινωνία, γ) να είναι αυτάρκης ως προς τους ανθρώπινους, φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους, δ) να είναι οικολογικά αποδεκτή, ε) να είναι βασισμένη στους διαρθρωτικούς μετασχηματισμούς της οικονομίας, της κοινωνίας, του φύλου και των σχέσεων εξουσίας (Baylis *et al.*, 2013).

Η δημοκρατία βρίσκεται στην καρδιά της κριτικής των ΜΚΟ για ανάπτυξη. Μπροστά στην αυξανόμενη παγκοσμιοποίηση, με την περαιτέρω μείωση του ελέγχου της τοπικής κοινωνίας επί της καθημερινής ζωής και την περαιτέρω επέκταση της εξουσίας της αγοράς και των διεθνικών εταιριών, οι άνθρωποι υπερασπίζονται τα δικαιώματά τους όπως εκείνοι τα προσδιορίζουν. Προστατεύουν αυτά που αντιλαμβάνονται ως περιβάλλον και απορρίπτουν την κυρίαρχη ημερήσια διάταξη ιδιωτικών και δημόσιων σφαιρών και προτείνοντας τη δική τους εναλλακτική. Υπό αυτή την έννοια, ανάπτυξη σημαίνει η διευκόλυνση της συμμετοχής και του πρωταγωνιστικού ρόλου μιας κοινότητας στη λήψη αποφάσεων, ως προς το είδος της ανάπτυξης που είναι κατάλληλο για αυτή, κάτι το οποίο δεν σημαίνει αποκλειστικά ότι πρέπει να θεωρεί κανείς ως επιθυμητό το δυτικό μοντέλο και τις συναφείς αξίες του (Baylis *et al.*, 2013).

Οι ΜΚΟ έχουν καταγράψει αξιοσημείωτη δράση σε ζητήματα ανάπτυξης του αναπτυσσόμενου κόσμου. Αυτός ο τομέας περιλαμβάνει κυρίως μεγάλα έργα υποδομής, όπως λιμάνια, δρόμους και δίκτυα ύδρευσης. Οι ΜΚΟ έχουν έτσι εξελιχθεί σε μεγάλες πολυεθνικές επιχειρησιακές οργανώσεις, που εφαρμόζουν αναπτυξιακά προγράμματα. Στόχος τους, η δημιουργία των προϋποθέσεων για στοιχειώδη ποιότητα ζωής, μέσω της ανάπτυξης μηχανισμών τοπικής οικονομίας, της κοινωνικής ενσωμάτωσης (εκπαίδευση, κατάρτιση, συμβουλευτικές υπηρεσίες), της βελτίωσης των υποδομών και των δομών παροχής κοινωνικών υπηρεσιών (κατασκευή/ανακατασκευή σχολείων, νοσοκομείων, υπηρεσιών κοινής ωφέλειας), καθώς και η ενίσχυση των θεσμών που ευνοούν τη συμμετοχή των πολιτών.

Οι ΜΚΟ αποτελούν καθοριστικό δρώντα στις παγκόσμιες αναπτυξιακές πρωτοβουλίες, τόσο στον σχεδιασμό όσο και στην εφαρμογή. Πιο συγκεκριμένα, οι ενέργειες που υλοποιούνται από τις ΜΚΟ, ιδιαίτερα στον χώρο της διεθνούς ανάπτυξης και των αναπτυσσόμενων χωρών, έχουν επίδραση σε 250 εκατομμύρια ανθρώπους. Ο αντίστοιχος αριθμός τη δεκαετία του 80΄ ήταν 100 εκατομμύρια. Σημαντική επίσης για την αξιολόγηση του ρόλου των ΜΚΟ είναι η αριθμητική τους παρουσία. Σε αυτό το σημείο δεν υπάρχει συμφωνία για τον ακριβή αριθμό των ΜΚΟ που υπάρχουν και λειτουργούν. Στο νότιο ημισφαίριο του πλανήτη, 30.000 ΜΚΟ προσφέρουν τις υπηρεσίες τους σε 375 εκατομμύρια ανθρώπους (Σκλιάς, 1998). Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Ένωσης Διεθνών Οργανώσεων, ο αριθμός των ΜΚΟ σε παγκόσμιο επίπεδο ξεπερνά τις 16.000. Στην Κίνα για παράδειγμα έχουν καταγραφεί από την αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Εσωτερικών της χώρας 181.000 ΜΚΟ (Σκλιάς, 1998). Σύμφωνα με την ECOSOC ο αριθμός των ΜΚΟ για το έτος 2010 ανέρχεται στις 3.382 (The Statistics Portal, 2016)

Σήμερα διεθνώς, μεταξύ 10-15% του συνόλου της βοήθειας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, συνολικά πάνω από 6 δις δολάρια, διοχετεύεται από ή μέσω ΜΚΟ. Διεθνείς Οργανισμοί και κυβερνήσεις, χρησιμοποιούν ολοένα και περισσότερο τις ΜΚΟ για τη διοχέτευση της βοήθειας που χορηγούν (ΟΚΕ, 1999).

Οι ΜΚΟ ωστόσο, έχουν διακριτούς ρόλους και ευθύνες όσον αφορά τις διαδικασίες ανάπτυξης στις χώρες του Νότου. Υπάρχουν τρεις γενιές ανάπτυξης στρατηγικής των ΜΚΟ όπου η μια στρατηγική οδηγεί στην άλλη: α) ανακούφιση και ευημερία, β) τοπική αυτοδυναμία, γ) ανάπτυξη βιώσιμων συστημάτων (Atack, 1999).

Ανάμεσα στις μεγάλες αναπτυξιακές ΜΚΟ βρίσκεται η Oxfam International με παραρτήματα σε 12 χώρες και η οποία συνεργάζεται με 3.250 ΜΚΟ σε περισσότερες από 100 χώρες. Η οργάνωση Six-S δραστηριοποιείται σε εννέα χώρες της δυτικής Αφρικής, εξασφαλίζοντας την ανάπτυξη και την ασφάλεια των αγροτών και των οικογενειών τους, σε περιοχές που πλήττονται από τη ξηρασία. Στο Μπαγκλαντές η ΜΚΟ BRAC αναπτύσσει προγράμματα αγροτικής και αστικής ανάπτυξης, εκπαίδευσης και υγείας και στις 64 επαρχίες της χώρας, καλύπτοντας περισσότερα από 50.000 χωριά. Πάνω από 1 εκατομμύριο παιδιά φοιτούν σε εκπαιδευτικά της προγράμματα και προσφέρει αμειβόμενη εργασία σε 60.000 ανθρώπους (Φραγκονικολόπουλος, 2007). Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα, στην περίοδο 1990-1998 περισσότερα από 200 δις \$ επενδύθηκαν στις υποδομές των αναπτυσσόμενων χωρών, στους τομείς της ενέργειας, στις μεταφορές, στις τηλεπικοινωνίες και στο νερό (Doh and Teegen, 2002).

Οι Doh και Teegen (2002) σημειώνουν ότι οι ΜΚΟ έχουν αποκτήσει διαπιστευτήρια ως νόμιμοι ενδιαφερόμενοι (stakeholders) στις διεθνείς επιχειρηματικές συναλλαγές και κυρίως στις γενικές διαπραγματεύσεις για την ανάπτυξη του εμπορίου και των επενδυτικών κανόνων, καθώς και για διαπραγματεύσεις για τις συνθήκες που περιβάλλουν τους όρους των επενδυτικών σχεδίων.

Ωστόσο οι Kock et al. (2009) υποστήριξαν πως αν και οι ΜΚΟ παίζουν σημαντικό ρόλο στη διεθνή ανάπτυξη και συνεργασία, ωστόσο η κατανομή της οικονομικής τους ενίσχυσης σπανίως έχει χαρτογραφηθεί. Στην έρευνα που έκαναν συλλέγησαν δεδομένα από 60 από τις μεγαλύτερες ΔΜΚΟ. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι δράσεις των ΜΚΟ είναι πιο στοχευμένες από τους κρατικούς φορείς. Τα στοιχεία έδειξαν επίσης, ότι η εστίαση της βοήθειας είναι προς τις φτωχότερες χώρες που το έχουν περισσότερη ανάγκη και ότι τα εμπορικά συμφέροντα όπως η προώθηση των εξαγωγών, δεν έχουν επηρεάσει συστηματικά την κατανομή της ενίσχυσης των ΜΚΟ. Η Teegen (2003) με τη σειρά της ισχυρίζεται ότι οι ΜΚΟ συχνά αδυνατούν να στηρίζουν τεχνικά και οικονομικά εκτεταμένα αναπτυξιακά σχέδια.

Η Stone (2000) μιλώντας συγκεκριμένα για την Ασία, αναφέρει ότι έχουν δοθεί λίγες ευκαιρίες για ανάπτυξη και διατύπωση εναλλακτικών πολιτικών προοπτικών στην κοινωνία των πολιτών. Αυτό οφείλεται κυρίως στο γεγονός ότι κρατικοί οργανισμοί και ΜΚΟ

υιοθετούν αμερικανικά και αγγλικά αναπτυξιακά μοντέλα και πολιτικές, τα οποία δεν έχουν εφαρμογή και αποτελεσματικότητα στην τοπική κοινωνία, λόγω της ιδιοσυγκρασίας της.

Τέλος, οι Mitlin *et al.* (2007) σημειώνουν ότι «πρέπει να παραχθούν νέες εναλλακτικές στρατηγικές των ΜΚΟ για ανάπτυξη, οι οποίες θα είναι εστιασμένες στην κατανόηση του ρόλου της κοινωνίας των πολιτών, μέσω Γκραμσιανών όρων».

2.4 Οικονομική διπλωματία, εξωτερική πολιτική και ΜΚΟ

Ο Τριανταφύλλου και συν. (2008), αναφέρουν ότι ο στόχος της οικονομικής διπλωματίας είναι να προωθήσει στόχους της εξωτερικής πολιτικής με οικονομικά μέσα. Ένα μεγάλο φάσμα από μη κρατικούς παράγοντες εμπλέκονται στην οικονομική διπλωματία, τόσο από την πλευρά της διαμόρφωσης της κυβερνητικής πολιτικής όσο και από την πλευρά εφαρμογής δράσεων. Μέχρι το πρόσφατο παρελθόν, οι επιχειρήσεις ήταν που ενδιαφέρονταν και επεδίωκαν να συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για τα ζητήματα οικονομικής διπλωματίας. Ο κύκλος αυτός έχει τώρα διευρυνθεί, με τη συμμετοχή ΜΚΟ στον προσδιορισμό των στόχων και την υλοποίηση της αναπτυξιακής βοήθειας, καθώς επίσης και με τον έλεγχο που ασκούν στις αποφάσεις των κυβερνήσεων (Bayne *et al.*, 2003).

Στην προσπάθειά τους αυτή, οι αναπτυξιακές ΜΚΟ κατάφεραν σε πολλές περιπτώσεις να αποσυνδέσουν το ζήτημα της αναπτυξιακής βοήθειας με την εξυπηρέτηση των στενών συμφερόντων της εξωτερικής πολιτικής και να το συνδέσουν με ευρύτερα ζητήματα με τα οποία η διεθνής κοινωνία των πολιτών επιδιώκει να προωθήσει, όπως η παγκόσμια ειρήνη, ο αφοπλισμός, η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο εκδημοκρατισμός, τα δικαιώματα των γυναικών και η προστασία του περιβάλλοντος. Ως παράδειγμα αναφέρουμε τις συστάσεις της Concord για την εκτέλεση του καινούργιου σχεδίου δράσης 2016-2010 για την ισότητα των δυο φύλων, καθώς και τις προτάσεις της για το πώς η Ε.Ε. μπορεί να βοηθήσει το Chad, το Περού και άλλες αναπτυσσόμενες χώρες να εκμεταλλευτούν το περιβάλλον και τις φυσικές πηγές του (Concord, 2016).

Πηγαίνοντας για παράδειγμα στην ελληνική πραγματικότητα, σύμφωνα με την ΟΚΕ (1999), το Υπουργείο Εξωτερικών έχει την αρμοδιότητα συντονισμού όλων εκείνων των

αναπτυξιακών δράσεων που υλοποιούνται μέσω ΜΚΟ καθώς και των δράσεων άμεσης και επείγουσας ανθρωπιστικής/ανθρωπιστικής βοήθειας και εκτάκτων καταστάσεων ή άλλων φυσικών καταστροφών. Υπάρχει για παράδειγμα η Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή για θέματα ΜΚΟ στην οποία συμμετέχουν κατά περίπτωση εκπρόσωποι των εμπλεκόμενων Υπουργείων και φορέων υλοποίησης προγραμμάτων διμερούς αναπτυξιακής συνεργασίας. Επίσης, δύνανται να συμμετέχουν και εκπρόσωποι του ιδιωτικού τομέα καθώς και εκπρόσωποι άλλων εμπλεκόμενων φορέων, υπό την προεδρία του Υπουργού εξωτερικών. Η Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή συνεδριάζει και εκτάκτως εφόσον το επιβάλλουν οι περιστάσεις. Στις συνεδριάσεις της μπορούν να συμμετέχουν κατά περίπτωση και προσωπικότητες οι οποίες δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα ή το εξωτερικό και διαθέτουν σημαντική εμπειρία στον τομέα.

Στο άρθρο 14 του δεύτερου Κεφαλαίου της γνώμης της ΟΚΕ (1999) αναφέρεται όσον αφορά την υλοποίηση ότι «θα πρέπει να υπάρχει κατάλληλη υποδομή και διετής τεκμηριωμένη εμπειρία της ΜΚΟ για να δοθεί η απαραίτητη χρηματοδότηση. ΜΚΟ στερούμενες εμπειρίας μπορούν να χρηματοδοτηθούν εφόσον υπάρχει σχετική θετική εισήγηση της Υπηρεσίας Διεθνούς Ανάπτυξης και Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) του Υπουργείου Εξωτερικών».

2.5 Εναλλακτικοί χώροι παγκόσμιας πολιτικής

Σε αυτό το υποκεφάλαιο θα αναφερθούμε στους εναλλακτικούς χώρους άσκησης πολιτικής των ΜΚΟ, καθώς και στις δράσεις που αυτοί οι χώροι υιοθετούν για την προαγωγή των πολιτικών τους.

Ένας από τους τρόπους με τους οποίους οι ΜΚΟ έχουν ανταποκριθεί στην ανάγκη δημιουργίας εναλλακτικών χώρων παγκόσμιας πολιτικής, είναι οι παράλληλοι σύνοδοι κορυφής. Οι παράλληλες σύνοδοι οργανώνονται από εθνικές και διεθνείς ΜΚΟ, με παγκόσμια συμμετοχή και συμπίπτουν χρονικά ή σχετίζονται με επίσημες συνόδους κυβερνήσεων ή διεθνών διακυβερνητικών οργανισμών. Οι σύνοδοι αυτές ασχολούνται με τα ίδια ζητήματα που ασχολούνται οι επίσημες σύνοδοι κυβερνήσεων, με κριτική στάση απέναντι στην πολιτική των τελευταίων, χρησιμοποιώντας παράλληλα τη δημόσια πληροφόρηση καθώς και την πολιτική κινητοποίησης και διαμαρτυρίας. Η κυριότερη εξέλιξη

όσον αφορά τις παράλληλες συνόδους κορυφής, σημειώθηκε με τις θεματικές διασκέψεις του ΟΗΕ τη δεκαετία του 90', που είχαν ως σκοπό να διαμορφώσουν την ατζέντα του 21^{ου} αιώνα για ζητήματα μεγαλύτερης παγκόσμιας σημασίας. Δόθηκε έτσι η ευκαιρία στις ΜΚΟ να εισαγάγουν τα ζητήματά τους στην παγκόσμια πολιτική ατζέντα, να ασκήσουν επιρροή στους αξιωματούχους των κρατών, να φτάσει ο λόγος τους σε νέα διεθνή ακροατήρια και να καθιερώσουν τη δική τους ταυτότητα και παρουσία. (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Πίνακας 2.1

Η συμμετοχή των μη κυβερνητικών οργανώσεων σε Παράλληλα Φόρουμ των Θεματικών Διασκέψεων του ΟΗΕ

Έτος	Θεματική Διάσκεψη	Συμμετοχή μη κυβερνητικών οργανώσεων
1972	Διάσκεψη για το Περιβάλλον (Στοκχόλμη)	255
1974	Διάσκεψη για τη Διατροφή (Ρώμη)	400
1975	1 ^η Διάσκεψη για τις Γυναίκες (Πόλη του Μεξικού)	114
1976	1 ^η Διάσκεψη για τους Αστικούς Οικισμούς (Βανκούβερ)	3.500 εκπρόσωποι οργανώσεων
1980	2 ^η Διάσκεψη για τις Γυναίκες (Κοπεγχάγη)	135
1984	Διάσκεψη για τον Πληθυσμό (Πόλη του Μεξικού)	139
1985	3 ^η Διάσκεψη για τις Γυναίκες (Ναϊρόμπι)	163
1990	Διάσκεψη Κορυφής για τα Παιδιά (Νέα Υόρκη)	45
1992	Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Ρίο ντε Τζανέιρο)	1.400
1993	Διάσκεψη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (Βιέννη)	841
1994	Διάσκεψη για τον Πληθυσμό και την Ανάπτυξη (Κάιρο)	1.200 εκπρόσωποι οργανώσεων
1995	Διάσκεψη Κορυφής για την Κοινωνική Ανάπτυξη (Κοπεγχάγη)	811
1995	4 ^η Διάσκεψη για τις Γυναίκες (Πεκίνο)	5.000
1995	Διάσκεψη για την Πείνα και τη Φτώχεια (Βρυξέλλες)	1.000
1996	2 ^η Διάσκεψη για τους Ανθρώπινους Οικισμούς (Κωνσταντινούπολη)	9.000 εκπρόσωποι οργανώσεων
1996	Διάσκεψη Κορυφής για τη Διατροφή (Ρώμη)	457
1998	Διάσκεψη για την Ίδρυση Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου (Ρώμη)	124

Πίνακας 2.1
Συνέχεια

2000	Διάσκεψη της Χιλιετίας (Νέα Υόρκη)	Πάνω από 1.000 οργανώσεις
2001	Διάσκεψη κατά του Ρατσισμού, των Φυλετικών Διακρίσεων και της Ξενοφοβίας (Νέα Υόρκη)	4.000

Πηγή: Reimann, D. Kim (2002), “International Politics, Norms and the Worldwide Growth of NGOs”, *43rd Annual Convention of the International Studies Association*, Νέα Ορλεάνη, 24-27 Μαρτίου.

Άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα εναλλακτικού χώρου παγκόσμιας πολιτικής ήταν το «Συνέδριο για την Ειρήνη» που διεξήχθη το 1999 στη Χάγη, κατά τη διάρκεια της Νατοϊκής επέμβασης στο Κόσσοβο, στο οποίο πήραν μέρος πάνω από 10.000 άνθρωποι από ολόκληρο τον κόσμο. Ωστόσο, η παράλληλη σύνοδος που αποτέλεσε το αποκορύφωμα ήταν εκείνη στις 30 Νοεμβρίου 1999, στο Σηάτλ, κατά τη διάρκεια της συνόδου του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ). 60.000 άνθρωποι υπό την καθοδήγηση 700 ΜΚΟ διαμαρτυρήθηκαν ενάντια στον ΠΟΕ και στην οικονομική παγκοσμιοποίηση που προσβέυει. Ο ΠΟΕ βρέθηκε υπό πρωτοφανή επιτήρηση, καθώς η παράλληλη σύνοδος είχε άμεση επίδραση στη διεξαγωγή και το αποτέλεσμα της επίσημης συνόδου, η οποία απέτυχε στην προσπάθειά της να θέσει την ατζέντα ενός νέου πιθανού γύρου παγκόσμιων εμπορικών διαπραγματεύσεων.

Άλλο εργαλείο παγκόσμιας πολιτικής για τις ΜΚΟ είναι το «Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ», το οποίο προσπαθεί να δημιουργήσει νέες συλλογικές κοινωνικές και πολιτικές ταυτότητες, έναν νέο τρόπο αντίληψης του παγκόσμιου δημόσιου χώρου, της παγκόσμιας πολιτικής και της ιδιότητας του πολίτη, διαφορετικό από το βεστφαλιανό μοντέλο πολιτικής (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΩΝ ΜΚΟ

3.1 Επιρροή των χορηγών στις δράσεις των ΜΚΟ

Σε αυτό το υποκεφάλαιο θα εξετάσουμε πόσο κρίσιμος παράγοντας είναι οι δωρητές και οι χρηματοδότες των ΜΚΟ στην ανάπτυξή τους και αν επηρεάζουν την αυτονομία και αυτοδιάθεσή τους.

Εκτός της αριθμητικής αύξησης των ΜΚΟ, έχει παρατηρηθεί και παράλληλη αύξηση των χρηματικών πόρων που οι ΜΚΟ καλούνται να διαχειριστούν. Για παράδειγμα ο ΟΟΣΑ υπολογίζει ότι το έτος 1992 οι ΜΚΟ διαχειρίστηκαν το 13% του συνόλου της διεθνούς αναπτυξιακής βοήθειας, ποσό το οποίο ανέρχεται σε 8,3 δισεκατομμύρια δολάρια. Μάλιστα, το ποσό αυτό ξεπερνά αυτό της συνολικής αναπτυξιακής βοήθειας από το σύνολο των οργανισμών του ΟΗΕ για το ίδιο έτος (6 δις δολάρια). Να αναφέρουμε επίσης, ότι με βάση τον ΟΟΣΑ το 2014 οι συνολικές χρηματορροές από τους χορηγούς ανήλθαν στα 6,6 δις δολάρια (OECD, 2016).

Ωστόσο όσον αφορά το οικονομικό κομμάτι, ο Scholte (2000) αναφέρει ότι στα τέλη του 20^{ου} αιώνα και λόγω του διεθνούς ανταγωνισμού και της παγκοσμιοποίησης, οι κυβερνήσεις αναγκάστηκαν να περιορίσουν τις χρηματοδοτήσεις τους προς την κοινωνική μέριμνα και αλληλεγγύη. Έτσι, αναπτύχθηκαν οι ΜΚΟ, οι οποίες ήταν λιγότερο κοστοβόρες προς τα κράτη μιας και βασίζονται σε ιδιώτες δωρητές και σε εθελοντές.

Όσον αφορά τη χρηματοδότηση των ΜΚΟ σε ευρωπαϊκό επίπεδο, αυτό που ισχύει είναι ότι η Ευρωπαϊκή επιτροπή καλύπτει το 50% του συνολικού κόστους των προγραμμάτων που υποβάλλουν οι ΜΚΟ. Οι ΜΚΟ πρέπει να χρηματοδοτήσουν με τη σειρά τους το 15% του σχεδίου, από ιδίους πόρους και το υπόλοιπο 35% πρέπει να καλυφθεί από άλλους πόρους (ιδιωτικούς ή κρατικούς) (ΟΚΕ, 1999).

Πίνακας 3.1

Αν οι μη κυβερνητικές οργανώσεις ήταν χώρα...

Χώρα	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (τρισ. δολάρια)
ΗΠΑ	7,2
Ιαπωνία	5,1
Κίνα	2,8
Γερμανία	2,2
Ηνωμένο Βασίλειο	1,4
Γαλλία	1,3
Τομέας Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων	1,3
Ιταλία	1,1
Βραζιλία	0,7
Ρωσία	0,7
Ισπανία	0,6
Καναδάς	0,5

Πηγή: Salamon, M. Lester, S. Sokolowski Wojciech & Regina List (2003), *Global Civil Society: An Overview*, (Baltimore, Johns Hopkins Center for Civil Society Studies), p.p. 14-15.

Πίσω από τη δράση της εκάστοτε ΜΚΟ υπάρχει φυσικά μια χρηματοδότηση, η οποία προέρχεται είτε από κρατικούς είτε από μη κρατικούς φορείς και θεσμούς. Τα κίνητρα και η κρυφή ημερήσια διάταξη των δωρητών/χορηγών έχουν απασχολήσει την επιστημονική κοινότητα αλλά και την κοινή γνώμη γενικότερα. Οι Brinkerhoff W. και Brinkerhoff M. (2004) ισχυρίζονται ότι οι δωρητές των ΜΚΟ έχουν σκοπιμότητες πίσω από τις δωρεές τους, χωρίς πραγματική διάθεση για συνεργασία και διαλλακτικότητα. Οι Brinkerhoff W. και Brinkerhoff M. (2004) σημειώνουν ότι υπάρχουν κενά τόσο στη ρητορική όσο και στην πρακτική μεταξύ δωρητών και ΜΚΟ.

Όσον αφορά την κρατική επιχορήγηση, οι Mitlin *et al.* (2007) επισημαίνουν ότι κάποιες ΜΚΟ δέχθηκαν χρηματοδότηση από κράτη με επιθετική εξωτερική πολιτική, για να εργασθούν σε εμπόλεμες ζώνες όπως το Ιράκ και το Αφγανιστάν, παρά την αντίθεσή τους για τον πόλεμο, κάνοντας έτσι συμβατή την ανθρώπινη βοήθεια με τον νέο ιμπεριαλισμό.

Κοντινό παράδειγμα στα παραπάνω είναι η περίπτωση της οργάνωσης Save the Children UK, η οποία δέχτηκε εντολή από την ισχυρή αμερικανική πτέρυγά της να σταματήσει να επικρίνει τη στρατιωτική επέμβαση στο Ιράκ, για να μη διακινδυνεύσει την οικονομική ενίσχυση από

την Ουάσιγκτον. Αντίστοιχα προβλήματα αντιμετώπισε και το αμερικανικό τμήμα της CARE, του οποίου τα έσοδα προέρχονταν κατά 75% από την αμερικανική κυβέρνηση.

Οι Edwards και Hulme (1996), αναφέρουν ότι η στενή συνεργασία και ταυτοποίηση των ΜΚΟ με τους δωρητές μπορεί να δυσχεράνει την εγκαθίδρυση καλών και μακροχρόνιων σχέσεων των ΜΚΟ με τις εθνικές κυβερνήσεις και τις εγχώριες πηγές κεφαλαίων.

Συμπληρώνοντας οι Townsend *et al.* (2002), αναφέρουν ότι ο στόχος των δωρεών που προέρχονται κυρίως από κυβερνήσεις ανεπτυγμένων χωρών προς τις αναπτυξιακές ΜΚΟ, είναι πρωτίστως η διακυβέρνηση της τοπικής κοινωνίας των αναπτυσσόμενων χωρών, παρά η μείωση της φτώχειας. Συνεχίζοντας, αναφέρουν ότι οι ΜΚΟ ελέγχονται πλήρως από τους δωρητές τους, ως προς το που και πως θα κατευθυνθεί η βοήθειά τους και μάλιστα πολλές φορές παρά τη θέλησή τους. Ανακεφαλαιώνοντας, σημειώνουν ότι ο ρόλος των ΜΚΟ επεκτάθηκε και ανακατασκευάστηκε ως ένα εργαλείο διαχείρισης και εφαρμογής αναπτυξιακών μοντέλων (Townsend *et al.*, 2002).

Τέλος, οι Koch *et al.* (2009) προσθέτουν ότι οι ΜΚΟ δεν καλύπτουν τα κενά βοήθειας σε δύσκολες περιοχές όπου δεν φτάνουν οι κρατικές επιχορηγήσεις, αλλά βοηθούν τους πληθυσμούς που υποδεικνύουν οι δωρητές. Αυτό θέτει υπό αμφισβήτηση την έννοια της αυτόνομης συμπεριφοράς των ΜΚΟ. Τέλος, οι ΜΚΟ προτιμούν για παραλήπτη της βοήθειας, χώρες που σχετίζονται με την θρησκεία ή την αποικιακή ιστορία της χώρας προέλευσης της ΜΚΟ.

Ο όρος “επιχειρησιακές” ΜΚΟ περιγράφει με τον καλύτερο τρόπο την ανωτέρω πραγματικότητα. Πρόκειται για ΜΚΟ που δραστηριοποιούνται σε φτωχές κοινότητες του αναπτυσσόμενου κόσμου, οι οποίες είναι κύριοι παραλήπτες της χρηματοδότησης από την Παγκόσμια Τράπεζα και άλλων διακρατικών οργανισμών, με συγκεκριμένους σκοπούς (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Μια μελέτη της Gideon (1998) για τον ρόλο των ΜΚΟ στη Λατινική Αμερική έδειξε τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Η στρατηγική των κρατικών και διακυβερνητικών δωρητών έχει οδηγήσει στη δημιουργία μιας παγκόσμιας αγοράς παροχής βοήθειας, στο πλαίσιο της οποίας οι

τοπικές ΜΚΟ συμμετέχουν σπάνια στον σχεδιασμό προγραμμάτων και καλούνται αποκλειστικά για εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών.

- Οι μικρότερες ΜΚΟ ή εκείνες που έχουν ριζοσπαστική ατζέντα, τίθενται στο περιθώριο.
- Τα προγράμματα των ΜΚΟ λειτουργούν ως μέσο διατήρησης πελατειακών σχέσεων με μερίδα πληθυσμού.

Τέλος, οι Barr et al. (2005) σημειώνουν ότι οι μεγάλες ΜΚΟ προσελκύουν την περισσότερη χρηματοδότηση, ενώ οι πολλές και μικρές ΜΚΟ έχουν μικρή έως και καθόλου χρηματοδότηση.

3.2 Τεχνολογία και νέες μορφές οργάνωσης

Αναμφισβήτητα, η τεχνολογική εξέλιξη έχει συμβάλει τα μέγιστα στην εδραίωση και εξάπλωση των ΜΚΟ. Αιχμή του δόρατος στην ανάπτυξη των ΜΚΟ είναι το διαδίκτυο.

Οι Baylis *et al.*, (2013) αναφέρουν ότι οι ΜΚΟ έχουν συμβάλει στην παγκοσμιοποίηση, αναπτύσσοντας πρόσβαση στο Διαδίκτυο, το σύστημα επικοινωνίας που αποτελεί το θεμέλιο όλων των διαδικασιών της παγκοσμιοποίησης. Στη δεκαετία του 80 τα μέλη των ΜΚΟ χρησιμοποιούσαν ήδη email και διεθνή φόρα, δημιουργώντας παράλληλα τις πρώτες υπηρεσίες παροχής Ίντερνετ. Επίσης, το 1993 όταν το Διαδίκτυο διατέθηκε προς χρήση στο κοινό, οι ΜΚΟ ήταν από τις πρώτες που δημιούργησαν ιστότοπους. Αυτές οι αλλαγές στις επικοινωνίες, συνιστούν θεμελιώδη αλλαγή στη δομή της παγκόσμιας πολιτικής. Οι κυβερνήσεις έχουν χάσει την κυριαρχία τους εξαιτίας των διεθνικών σχέσεων των πολιτών τους. Μπορεί να επιχειρήσουν να ελέγξουν τις διασυνοριακές επικοινωνίες, αλλά το να κλείσουν τα σύνορα δεν είναι πλέον τεχνολογικά εφικτό. Οι κυβερνήσεις δεν μπορούν πλέον να ελέγξουν τη ροή των πληροφοριών που περνούν τα σύνορα των χωρών τους (Baylis *et al.*, 2013).

Η εμφάνιση νέων τεχνολογιών και ειδικότερα του διαδικτύου συμπίπτει χρονικά με την αύξηση της σημασίας των ΜΚΟ στη διαμόρφωση της παγκόσμιας πολιτικής. Το διαδίκτυο επιτρέπει την εύκολη πρόσβαση στην επίσημη πληροφόρηση και τη δημοσίευση πληροφοριών, χωρίς τους περιορισμούς και τους μηχανισμούς που ελέγχουν την πρόσβαση

σε πιο παραδοσιακά μέσα επικοινωνίας. Η άμεση πρόσβαση στην πληροφορία και η δυνατότητα αξιοποίησής της, πολλαπλασιάζουν τον αριθμό των παικτών και αυξάνουν τον αριθμό αυτών που διαχειρίζονται ζητήματα παγκόσμιας πολιτικής (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Η δράση των ΜΚΟ έχει ανατρέψει αποφάσεις μεγάλων εταιριών, καθώς τα επιχειρηματικά συμφέροντα σπεύδουν να αποφύγουν την αρνητική δημοσιότητα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η δράση της ΜΚΟ Corp Watch στην Ινδία, η οποία δημοσίευσε στον ιστότοπο της οργάνωσης τις διαμαρτυρίες κατοίκων της περιοχής Kerala, για τη μόλυνση και εξάντληση του υδροφόρου ορίζοντα από το εργοστάσιο της Coca Cola. Αυτή η ενέργεια από την ΜΚΟ είχε ως αποτέλεσμα να κλείσει το εργοστάσιο της Coca Cola στην Kerala (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Το διαδίκτυο αποτελεί επίσης ισχυρό εργαλείο για την υποστήριξη και την επιτυχία των ΜΚΟ που θέτουν ερωτήματα σχετικά με τη σύγχρονη παγκοσμιοποιούμενη οικονομία. Στόχος των ΜΚΟ είναι μέσω του διαδικτύου να ευαισθητοποιήσουν την παγκόσμια κοινή γνώμη, σχετικά με την υποβάθμιση της ανθρώπινης και της οικολογικής ασφάλειας που συντελείται προς όφελος της παγκόσμιας αγοράς.

Μέσω του διαδικτύου οι ΜΚΟ μπορούν να ενώσουν τους πόρους τους, δημιουργώντας διεθνικά δίκτυα ακτιβιστών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η χρήση του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και του διαδικτύου κατά της Πολυμερούς Συμφωνίας για τις Επενδύσεις (Multilateral Agreement on Investment / MAI). Το 1995 οι χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) άρχισαν κεκλεισμένων των θυρών διαπραγματεύσεις για τη MAI, με σκοπό να διαμορφώσουν ένα παγκόσμιο ρυθμιστικό πλαίσιο για τις επενδύσεις. Σκοπός των διαπραγματεύσεων ήταν να σταματήσουν οι κυβερνήσεις να ευνοούν τους δικούς τους επενδυτές και να αποσυρθούν οι περιορισμοί που ίσχυαν για τις επενδύσεις πολυεθνικών εταιριών στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ωστόσο, όταν προσχέδιο του κειμένου της συμφωνίας διέρρευσε στην οργάνωση Public Citizen, με έδρα την Ουάσιγκτον, τότε υπήρξε δημοσιοποίηση του εγγράφου στο διαδίκτυο με ταυτόχρονη ενεργοποίηση 600 ΜΚΟ σε 70 χώρες, έχοντας ως στόχο να μην υπογραφεί η συμφωνία. Υπό την πίεση αυτή, οι διαπραγματεύσεις της MAI κατέρρευσαν τον Δεκέμβριο του 1998. Για πολλούς αναλυτές αυτή η υπόθεση ήταν μια επανάσταση όσον αφορά τον εκδημοκρατισμό και τη διαφάνεια των εμπορικών διακυβερνητικών διαπραγματεύσεων, καθώς υποχρέωσε

τους πολιτικούς και τις κυβερνήσεις να εξετάσουν προσεκτικά την προτεινόμενη συμφωνία και τους έφερε στη δύσκολη θέση να την υπερασπιστούν ενώπιον ενός επιφυλακτικού κοινού.

Άλλο παράδειγμα είναι η ΜΚΟ One world, η οποία λειτουργεί ως ενημερωτικός ιστός για εκστρατείες των ΜΚΟ σε θέματα όπως η κλιματική αλλαγή και ο ρόλος του ΔΝΤ και της Παγκόσμιας Τράπεζας (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Όσον αφορά την επικοινωνία και την οργάνωση, στο παρελθόν, μια ΔΜΚΟ ιδρύταν συνήθως με μια μόνιμη έδρα, μια γραμματεία και ένα τακτικό πρόγραμμα συναντήσεων. Με την έλευση του διαδικτύου είναι πλέον δυνατόν να δημιουργηθεί ένα πιο ελεύθερο δίκτυο, με τη ΜΚΟ συχνά να προσφέρει την τεχνική υποστήριξη για τις επικοινωνίες, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και ενός κοινού ιστότοπου (Baylis *et al.*, 2013).

Κλείνοντας, ο Willets (2001), αναφέρει ότι η πολιτική επανάσταση και η ταχεία παγκόσμια επικοινωνία, έγκεινται στην αυξημένη πυκνότητα, στην ταχύτητα των επικοινωνιών, καθώς και στο μειωμένο κόστος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ ΚΑΙ ΟΡΙΑ ΤΩΝ ΜΚΟ

4.1 Περιορισμοί και απειλές

Στο υποκεφάλαιο αυτό θα συζητηθούν τα όρια και οι περιορισμοί των ΜΚΟ για περεταίρω ανάπτυξή τους. Θα παρατεθούν τα όρια αυτά, μέσω των προβληματισμών που θέτουν επιστήμονες των κοινωνικών επιστημών, οι οποίοι εντοπίζουν ως κύρια απειλή για τις ΜΚΟ τον αυξανόμενο ανταγωνισμό για προσέλκυση κεφαλαίων.

Ο Φραγκονικολόπουλος (2007) αναφέρει ότι η επιρροή των ΜΚΟ δεν είναι ισοδύναμα κατανομημένη στο φάσμα των παγκόσμιων ζητημάτων. Οι σημαντικότερες ΜΚΟ είναι εκείνες που δραστηριοποιούνται στους τομείς της περιβαλλοντικής και της αναπτυξιακής

πολιτικής. Αντίθετα, στον τομέα της ασφάλειας και σε άλλες σφαίρες πολιτικής οι ΜΚΟ έχουν να επιδείξουν λιγότερες επιτυχίες.

Η συμμετοχή των ΜΚΟ είναι ιδιαίτερα ρυθμισμένη, καθώς είναι ένα προνόμιο που παραχωρείται από τα κράτη. Η συμμετοχή δηλαδή των ΜΚΟ σε επίσημες κρατο-κεντρικές δομές αλλά και η αποτελεσματικότητά τους, εξαρτώνται από τα συμφέροντα των κυβερνήσεων, των διακυβερνητικών οργανισμών και των μέσων μαζικής ενημέρωσης (Baylis *et al.*, 2013).

Καταρχάς, εντοπίζονται σημαντικές αδυναμίες όσον αφορά τη δημοκρατικότητα, τη διαφάνεια και την αντιπροσωπευτικότητα (Khagram *et al.*, 2002). Επίσης, αρκετές ΜΚΟ θυσιάζουν την αυτονομία τους και συχνά συμπεριφέρονται με τρόπο τελείως αντίθετο προς την προοδευτική αφετηρία και τον προσανατολισμό τους (Kaldor, 2003). Λόγω της αύξησης της συμμετοχής τους σε παγκόσμιες διαδικασίες χάραξης πολιτικής, αυξάνονται και οι ανάγκες των ΜΚΟ για υλικούς πόρους. Υλικοί πόροι για τους οποίους ανταγωνίζονται ολοένα και περισσότερες οργανώσεις. Έτσι οι ΜΚΟ εξαρτώνται όλο και περισσότερο από τη χρηματοδότηση και τα προγράμματα των κυβερνήσεων και των διακυβερνητικών οργανισμών, υιοθετώντας στρατηγικές και μοντέλα ανάπτυξης που επικρατούν στον επιχειρηματικό τομέα, υπονομεύοντας την ηθική αξιοπιστία στην οποία στηρίζονται οι πολιτικές επιτυχίες τους στην παγκόσμια διακυβέρνηση.

Σύμφωνα με μαρτυρίες μελών, οι ΜΚΟ είναι φειδωλές όσον αφορά τη δημοσιοποίηση πληροφοριών σχετικά με τα ονόματα, τις θέσεις και τα στοιχεία επικοινωνίας των στελεχών και των υπαλλήλων τους, τις πηγές και τη χρήση των πόρων τους, την εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση του έργου τους (Scholte, 2004). Ο Chandler (2003) αναφέρει ότι δεν είναι λίγες οι ΜΚΟ που δεν λογοδοτούν. Η ηγεσία δεν είναι επίσημα εκλεγμένη ούτε άμεσα υπόλογη στα μέλη της, τα οποία έχουν δεν έχουν πλήρη εικόνα της ατζέντας της οργάνωσής της.

Ενδεικτικό είναι ότι ο παγκόσμιος δείκτης λογοδοσίας που δημοσιεύτηκε από το One World Council το 2003 βαθμολόγησε το ΔΝΤ και τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου υψηλότερα ως προς τη διαφάνεια από αρκετές ΜΚΟ (Kovach *et al.*, 2003).

Επιπρόσθετα, οι ΜΚΟ φαίνεται από κάποιες μελέτες, ότι δεν είναι σε θέση να εκφράσουν πολίτες, νέες δομές, άτυπες οργανώσεις και κινήματα πολιτών που αναδύονται. Για παράδειγμα, ο Jones (2000) αναφέρει ότι τα οργανωτικά μέλη των ΜΚΟ ανήκουν σε διαφορετική κοινωνική τάξη από ότι τα λοιπά μέλη των οργανώσεων, κάτι το οποίο δημιουργεί προβλήματα κατανόησης και επικοινωνίας. Επίσης, αναφέρει ότι κάποιες ΜΚΟ βλέπουν τον εαυτό τους ως καθαρά οργανώσεις προάσπισης, με στόχο να αλλάξουν κάποια συγκεκριμένη κοινωνική κατάσταση, χωρίς να έχουν όμως οριοθετήσει μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα. Με αυτή την τοποθέτηση συμφωνεί και η Lehr-Lehnardt (2005), η οποία αναφέρει ότι οι ΜΚΟ στερούνται βάσης στην τοπική κοινωνία και με τα χρήματα που προέρχονται από τους δωρητές, προσπαθούν να επιβάλλουν τις ιδέες τους χωρίς συζήτηση.

Μια άλλη απειλή μπορεί να προέρχεται από τη συνεργασία μεταξύ κυβερνήσεων και ΜΚΟ, με τις πρώτες να αναθέτουν υπηρεσίες στις δεύτερες, με κίνδυνο μείωσης της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών. Για παράδειγμα, τα Συμβουλευτικά Γραφεία των Πολιτών (Citizens Advice Bureaus), τα οποία βοηθούν και ενημερώνουν με συμβουλές τους πολίτες σε οποιοδήποτε θέμα προκύπτει όσον αφορά την καθημερινότητάς τους. Η υπηρεσία αυτή, σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες έχει περάσει στα χέρια των ΜΚΟ, κάτι το οποίο αφήνει ερωτηματικά, μιας και δεν υπάρχει κάποιος ελεγκτικός κρατικός μηχανισμός που να διασφαλίζει την ποιότητα υπηρεσιών (Bullain and Toftisona, 2002).

Πάνω στη συνεργασία μεταξύ ΜΚΟ και κυβερνήσεων, ο Φραγκονικολόπουλος (2007) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι εξαιτίας των αυξημένων κρατικών κονδυλίων, πολλές ΜΚΟ έχουν αποπροσανατολιστεί από τις προτεραιότητες και την αποστολή τους. Δημιουργούνται πελατειακές σχέσεις και δεδομένου ότι ένα μεγάλο μέρος των χρημάτων που οι χορηγοί διαθέτουν στις ΜΚΟ προορίζεται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και συγκεκριμένα προγράμματα, η δραστηριότητα των ΜΚΟ καταλήγει και αυτή να προορίζεται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και συγκεκριμένα προγράμματα. Δεν είναι ασυνήθιστο, πολλές ΜΚΟ για να συνεχίσουν να λαμβάνουν χρηματοδότηση, να παραποιούν τα στοιχεία για να ανταποκρίνονται στις ανάγκες και τους στόχους του χορηγού τους (Zaidi, 1999).

Επίσης, έχει παρατηρηθεί ότι οι ΜΚΟ λειτουργούν όλο και περισσότερο παράλληλα με στρατιωτικά σώματα στις αποκαλούμενες ανθρωπιστικές στρατιωτικές παρεμβάσεις. Κάτι τέτοιο υπονομεύει το κύρος και την ανεξάρτητη δράση των ΜΚΟ, αφαιρώντας τους παράλληλα την ουδετερότητά τους και κάνοντας τον πληθυσμό στόχο για βοήθεια, να χάνει

την εμπιστοσύνη του προς αυτές. Απόδειξη οι συνεχείς επιθέσεις κατά του Ερυθρού Σταυρού και άλλων ΜΚΟ στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ (Kernot, 2006).

Οι ΜΚΟ πολλές φορές ταυτίζονται με μια ανθρωπιστική επιχείρηση του «Βορρά». Αντιμετωπίζονται από τις τοπικές κοινωνίες ως εχθρός και τμήμα της δυτικής συνωμοσίας. Κάτι τέτοιο είναι απολύτως φυσικό μιας και η χρηματοδότηση των ΜΚΟ γίνεται κυρίως από τις κυβερνήσεις κρατών του δυτικού κόσμου. Επίσης, επιχειρήσεις όπως η “Provide Comfort” που πραγματοποιήθηκε το 1991 για την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε Κούρδους του βόρειου Ιράκ αποτέλεσε ορόσημο αगाστής συνεργασίας ΜΚΟ με τον στρατό (Winslow, 2000).

Η Winslow (2000), αναφέρει ότι παρόμοιες συνεργασίες ακολούθησαν και σε ανθρωπιστικές κρίσεις στη Λιβερία, Σομαλία, Αϊτή, Ρουάντα, Ζαΐρ και Βοσνία, προσθέτοντας ότι πολλοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι η συνεργασία μεταξύ ΜΚΟ και στρατού συμβάλλει στην επίλυση προβλημάτων. Η Winslow (2000), προσθέτει ότι μέσω του συντονισμού αυτού, ο στρατός κερδίζει σε οικονομία δυνάμεων και οι ΜΚΟ λαμβάνουν διοικητική υποστήριξη, ασφάλεια και πληροφορίες.

Επίσης, ο αποκαλούμενος «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» έχει δημιουργήσει πολλούς περιορισμούς και προβλήματα στις ΜΚΟ. Στην πραγματικότητα παρακολουθούμε τη διαδικασία συμπλοκής της παροχής βοήθειας, με τη στρατηγική ασφαλείας (securitization of aid) των ΗΠΑ, οι οποίες απαιτούν από τις ΜΚΟ να προσδιορίζονται ως τμήμα των αμερικανικών επιχειρήσεων στο Ιράκ και να θεωρούν ότι αποτελούν βραχίονα της αμερικανικής κυβέρνησης (Harmer, 2003). Το πολωτικό αυτό δόγμα αφήνει μικρό περιθώριο για την ανεξάρτητη και αμερόληπτη δραστηριότητα των ΜΚΟ. Ο Φραγκονικολόπουλος (2007) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι διάφορες ευρωπαϊκές ΜΚΟ, όπως η βρετανική φιλανθρωπική Interpal έχουν συμπεριληφθεί στη λίστα τρομοκρατών των ΗΠΑ γιατί προσέφεραν βοήθεια στα κατεχόμενα εδάφη και υποτίθεται ότι προσέφεραν κάλυψη στη Χαμάς, κάτι το οποίο δεν επιβεβαιώθηκε ποτέ.

Ενώ η απειλή της τρομοκρατίας είναι πραγματική, υπάρχει η ανησυχία ότι το στίγμα της τρομοκρατίας μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να δυσφημήσει το έργο των ΜΚΟ ή να σταθεί εμπόδιο στη χρηματοδότησή τους (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Εν κατακλείδι, οι ΜΚΟ για να εξασφαλίσουν τη χρηματοδότησή τους κινδυνεύουν να:

- Θέσουν τον εαυτό τους σε ένα επιφανειακό, ρηχό πλαίσιο (Φραγκονικολόπουλος, 2007).
- Αποπολιτικοποιήσουν τα κίνητρα και τους στόχους τους και να μετατραπούν σε απολιτικούς διαιτητές, διερμηνείς και αναδόχους των κρατικών και διακυβερνητικών χορηγιών (Sangeeta, 2004).
- Αγνοήσουν την πραγματική παγκόσμια κατάσταση αποκρύπτοντας τα πραγματικά διακυβεύματα και ενθαρρύνοντας τη διαχειριστική αντίληψη των προβλημάτων και όχι την αντιμετώπιση των αιτιών της παγκόσμιας πώλωσης και του αποκλεισμού (Duffield, 1997).
- Ενσωματωθούν σε ένα σύστημα που αντανακλά τις προτεραιότητες και τα πρότυπα που θέτουν οι πλούσιες και ισχυρές χώρες, λειτουργώντας ως προκάλυμμα για την επιβολή μιας παγκόσμιας καπιταλιστικής νεοφιλελεύθερης τάξης (Evans *et al.*, 2006).

4.2 Μετασχηματισμός της φύσης λειτουργίας των ΜΚΟ μέσω υιοθέτησης επιχειρηματικών τακτικών

Λόγω της πληθώρας των ΜΚΟ και για να στηριχθούν οικονομικά, οι ΜΚΟ επιδίδονται σε ένα αγώνα δρόμου, με στόχο να αποκτήσουν συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των υπολοίπων. Κατά συνέπεια, παρατηρούνται τάσεις που δεν σχετίζονται με τον εθελοντικό και ακτιβιστικό χαρακτήρα των ΜΚΟ, αλλά παραπέμπουν σε οργανώσεις που στηρίζονται στην επαγγελματικοποίηση του προσωπικού και το μάρκετινγκ. Παραδοσιακά, αποτελούσε πάγια θέση ότι η χρήση επαγγελματιών και τεχνικών μάρκετινγκ ήταν ασυμβίβαστη με τη λειτουργία των ΜΚΟ. Σήμερα αυτή η λογική έχει αλλάξει και πολλές ΜΚΟ δρουν ως εμπορικές επιχειρήσεις (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Το επικοινωνιακό μάρκετινγκ των ΜΚΟ, πέρα από την έκδοση δελτίων τύπου και την οργάνωση εκδηλώσεων, περιλαμβάνει πολιτικές διαφήμισης και πρόκλησης δημοσιότητας, με στόχο την ευαισθητοποίηση του κοινού, τη στρατολόγηση νέων υποστηρικτών και την αύξηση της προσβασιμότητας και της αποτελεσματικότητάς τους (Bonk *et al.*, 1999).

Εκπρόσωποι του επιχειρηματικού τομέα, συμμετέχουν στα διοικητικά όργανα των ΜΚΟ προκειμένου είτε να τονώσουν την υπόληψη των ΜΚΟ, είτε να προσφέρουν ειδικευμένες συμβουλευτικές υπηρεσίες, όπως εμπορικές σχέσεις με τα ΜΜΕ και επαφές για εξασφάλιση χρηματοδοτήσεων και δωρεών. Επίσης, οι ΜΚΟ υπό την πίεση του μάνατζμεντ συνάπτουν και στρατηγικές σχέσεις με τον επιχειρηματικό κόσμο. Για παράδειγμα η ΜΚΟ Global Exchange και η εταιρία Starbucks συνεργάζονται για να προσφέρουν στους καταναλωτές, καφέ από σπόρους που καλλιεργήθηκαν υπό πιο ανθρώπινες συνθήκες και αγοράστηκαν σε λογικές τιμές για τους φτωχούς καλλιεργητές. Άλλο παράδειγμα είναι οι εταιρίες Dell και Hewlett Packard που συνεργάζονται με ΜΚΟ για να ενισχύσουν την ανακύκλωση των υπολογιστών.

4.3 Νομιμότητα και διαφάνεια

Η ενίσχυση της παρουσίας και της επίδρασης των ΜΚΟ στις διεθνείς σχέσεις, έχει εγείρει ερωτήματα σχετικά με τη νομιμότητά τους. Συγκεκριμένα, κατηγορούνται για τον αδιαφανή τρόπο λειτουργίας τους και την έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με τη δράση τους. Παράλληλα πολλοί τις θεωρούν βαθιά αντιδημοκρατικές. Ερωτηματικά εγείρονται επίσης αναφορικά με τη σχέση των ΜΚΟ με την αγορά και τον κρατικό τομέα (Σακελλαρόπουλος, 2011).

Επιπρόσθετα, εγείρονται ερωτηματικά ως προς την ικανότητα, αποτελεσματικότητα και νομιμότητα των ΜΚΟ, οι οποίες μπορεί να παρουσιάζονται ως ψευδο-δημοκρατικοί αντιπρόσωποι των φτωχών, υπονομεύοντας έτσι τους δημοκρατικούς θεσμούς (Mitlin *et al.*, 2007). Οι ΜΚΟ παρά το γεγονός ότι δεν έχουν διεθνή νομική υπόσταση, στηρίζονται στη νομιμοποίηση που τους παρέχει η οικουμενική διάσταση της δράσης τους (Φραγκονικολόπουλος, 2007).

Πολλοί ακτιβιστές των ΜΚΟ πιστεύουν ότι τα ΗΕ πρέπει να είναι πιο επιλεκτικά και να δέχονται μόνο ομάδες οι οποίες είναι γνήσιες ΜΚΟ και συμβάλλουν στα προοδευτικά κοινωνικά κινήματα. Οι περιβαλλοντολόγοι συχνά ενοχλούνται επειδή γίνονται δεκτές επιχειρηματικές ομοσπονδίες. Ολόκληρη η κοινότητα των ΜΚΟ, πέρασε στιγμές αγωνίας το 1996 όταν τέθηκε το ζήτημα να γίνει δεκτή η αμερικανική Εθνική Ένωση για την οπλοκατοχή στο σχετικό κατάλογο των ΗΕ (Baylis *et al.*, 2013).

Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα, στο σ/ν (άρθρο 13 παρ. 1) οι ΜΚΟ ορίζονται ως μη κερδοσκοπικά νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, που έχουν ως αντικείμενο κυρίως την παροχή επείγουσας, ανθρωπιστικής, επισιτιστικής και αναπτυξιακής βοήθειας προς αναπτυσσόμενες χώρες. Στη συνέχεια του ίδιου άρθρου, το κυρίως αυτό αντικείμενο θα πρέπει να προβλέπεται στο Καταστατικό της Οργάνωσης. Επειδή όμως σε πολλές οργανώσεις, δεν προβλέπεται στο καταστατικό τους δράσεις αναπτυξιακής φύσεως (ενώ ήδη διεξάγονται τέτοιες δράσεις) και για να μην βάλουν τις οργανώσεις αυτές στον κόπο να αλλάξουν το καταστατικό τους...η ΟΚΕ (1999) προτείνει να διευρυνθεί η έννοια των ΜΚΟ, του άρθρου 13παρ. 1, περιλαμβάνοντας και τους παραδοσιακούς κοινωνικούς φορείς όπως π.χ. τις τριτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις...

Στα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη για την κρατική χρηματοδότηση συνεκτιμάται το κατά πόσον τα αναπτυξιακά αυτά προγράμματα εντάσσονται στις γενικές κατευθύνσεις της αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας...

Προβλέπονται επίσης, φοροαπαλλαγές για δωρεές ή παντός είδους εισφορές προς τις ελληνικές ΜΚΟ. Από τα παραπάνω καταλαβαίνουμε λοιπόν την αδιαφάνεια που επικρατεί στις επιχορηγήσεις, καθώς και την ανάπτυξη πελατειακών σχέσεων μεταξύ υποψήφιων και νυν ΜΚΟ με τις κυβερνήσεις. Ο Σακελλαρόπουλος (2011) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι από το 1995 και μετά, οι ΜΚΟ στην Ελλάδα αντί να λειτουργούν ως κοινωνικά κινήματα, αναλαμβάνουν πιο στενή συνεργασία με το κράτος, μιας και αυτό ορίζει την οικονομική τους ενίσχυση είτε άμεσα, είτε έμμεσα μέσω των κοινοτικών ευρωπαϊκών προγραμμάτων.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Βρισκόμαστε αντιμέτωποι με μια υβριδική κατάσταση στην οποία τα κράτη μοιράζονται μια πληθώρα από ευθύνες, τόσο με διακυβερνητικούς οργανισμούς, όσο και με πολλαπλούς μη κυβερνητικούς και διεθνικούς δρώντες.

Ο ρόλος των ΜΚΟ συνεχώς αυξάνεται και διευρύνεται. Αν και οι ΜΚΟ καλύπτουν πολλά κενά των κρατικών υπηρεσιών και κρατικών προϋπολογισμών, ωστόσο, σε καμιά περίπτωση δεν υποκαθιστούν την κρατική λειτουργία.

Παρατηρούμε λοιπόν, τη συγκρότηση μιας παγκόσμιας δημόσιας σφαίρας, στην οποία οι πολίτες συμμετέχουν ελεύθερα, σε εθνικό και διεθνικό επίπεδο και συνεργάζονται για την επίτευξη ενός κοινού στόχου/σκοπού. Οι ΜΚΟ ευνοούν ένα παγκόσμιο αίσθημα αλληλεγγύης και ταύτισης, καθώς και μια διεθνική προοπτική για την αντιμετώπιση των προβλημάτων, των ανισοτήτων και των απειλών. Οι ΜΚΟ έχουν αναδειχθεί ένας από τους κύριους δρώντες στην παγκόσμια πολιτική σκακιέρα, ο οποίος διαμορφώνει τις συνθήκες για την οργάνωση μιας αποτελεσματικής και νομιμοποιημένης παγκόσμιας διακυβέρνησης. Στον παγκόσμιο χώρο δεν διακινούνται πλέον μόνο κεφάλαια και αγαθά, αλλά και αξίες, ιδέες και πολιτικές.

Ωστόσο, υπάρχουν πολλές φωνές οι οποίες σημειώνουν ότι ο ρόλος των ΜΚΟ περιορίζεται στη μεταφορά κεφαλαίων, προγραμμάτων και πολιτικών των κρατικών και διακυβερνητικών δωρητών, ασχέτως των αναγκών της κοινωνίας.

Επίσης, άλλοι ισχυρίζονται ότι οι ΜΚΟ διανέμουν δάνεια προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, εισπράττοντας τις δόσεις των δανείων για λογαριασμό των τραπεζών.

Κάποιοι επίσης θεωρούν ότι οι δράσεις των ΜΚΟ, είναι αναποτελεσματικές να επιφέρουν σημαντικές τομές, ειδικά στα εργασιακά πρότυπα, λόγω των πιέσεων του διεθνούς ανταγωνισμού και της παγκοσμιοποίησης.

Επιπρόσθετα, όσον αφορά τη χρηματοδότησή τους, διαφαίνεται ότι οι δωρητές είναι αυτοί που ορίζουν το που, πως, πότε και γιατί θα κατευθυνθεί η βοήθεια και όχι οι αρχές και οι ευαισθησίες που διέπουν την εκάστοτε ΜΚΟ. Ουσιαστικά, εξυπηρετούν κατά κύριο λόγο τις σκοπιμότητες και πολιτικές της ημερήσιας διάταξης των χορηγών.

Συμπερασματικά, αναφέρω ότι υπάρχει συμφωνία ως προς τον μεγάλο ρόλο των ΜΚΟ στο παγκόσμιο γίγνεσθαι και στην παγκόσμια χάραξη πολιτικής, αλλά υπάρχει διχογνωμία στον επιστημονικό κόσμο, ως προς τον υγιή ρόλο και τα κίνητρα λειτουργίας των ΜΚΟ.

Αν και οι ΜΚΟ έχουν αποκτήσει νομιμοποιητική βάση για την ανάπτυξη της δραστηριότητας και του ρόλου τους, ωστόσο υπάρχουν πολλά κενά διαφάνειας όσον αφορά τη λειτουργία και οργάνωσή τους.

Οι ΜΚΟ έχουν ισχυρές αλληλεπιδράσεις και ισχυρούς διόδους επικοινωνίας με άλλους μη κυβερνητικούς και μη κρατικούς φορείς, με τους οποίους έχουν τη δυνατότητα να συνεργαστούν και να ιδρύσουν δίκτυα για την επίτευξη των σκοπών τους και τη βελτίωση των δράσεων και της αποτελεσματικότητάς τους.

Ασκούν πίεση σε κρατικούς φορείς και διακρατικούς οργανισμούς, επηρεάζοντας τις πολιτικές προτεραιότητες και τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων με σκοπό την επίτευξη των σκοπών τους και τη βελτίωση των δράσεων και της αποτελεσματικότητάς τους.

Σημαντικοί διακυβερνητικοί οργανισμοί όπως η ΕΕ, ο ΟΗΕ κ.α. έχουν αναπτύξει επίσημες σχέσεις με ΜΚΟ, γεγονός που επιτρέπει στις ΜΚΟ να αναπτύξουν διόδους επικοινωνίας με τα κέντρα λήψης αποφάσεων και να επηρεάζουν κάποιες από τις διαδικασίες παραγωγής πολιτικής. Επίσης, έχουν αναπτύξει δίκτυα διακυβέρνησης όπως π.χ. το Ιωβηλαίο 2000, πετυχαίνοντας έτσι σημαντικές αλλαγές κυβερνητικής πολιτικής, παρά τις αντιρρήσεις των κυβερνήσεων.

Στο πλαίσιο της νέας διεθνούς πολιτικής οικονομίας, οι ΜΚΟ γίνονται πλέον αντιληπτές ως νομιμοποιημένοι φορείς δράσης οι οποίες έχουν ως σκοπό να σχεδιάζουν και να υλοποιούν εναλλακτικά μοντέλα παραγωγής πολιτικής, σε σχέση με αυτά των κρατικών οντοτήτων. Χαρακτηριστικοί χώροι εναλλακτικής πολιτικής είναι τα παράλληλα Φόρα των ΜΚΟ με τις θεματικές διασκέψεις του ΟΗΕ και το Παγκόσμιο Κοινωνικό Φόρουμ.

Οι ΜΚΟ έχουν κατορθώσει να αναπτύξουν δράσεις, τόσο σε επίπεδο πίεσης προς τα κέντρα λήψης αποφάσεων, όσο και σε επίπεδο υλοποίησης συγκεκριμένων πιλοτικών προγραμμάτων. Με τον τρόπο αυτό είναι σε θέση να αναδείξουν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχουν έναντι των κρατικών φορέων σε συγκεκριμένους τομείς δράσης όπως το περιβάλλον, η ανάπτυξη κ.α. Οι δράσεις τους, φαίνεται ότι είναι πιο στοχευμένες από εκείνες των κρατικών φορέων. Η εξειδίκευση των ΜΚΟ προσδίδει μεγάλο κύρος, γιατί πετυχαίνει έλεγχο των πληροφοριών και ενισχύει τις επικοινωνιακές δεξιότητες.

Η διαδικτυακή/ιντερνετική δικτύωση ανάμεσα στις ΜΚΟ, είναι ιδιαίτερα σημαντική. Έχει αυξηθεί έτσι η ταχύτητα και διάχυση των πληροφοριών, μειώνοντας παράλληλα τα κόστη επικοινωνίας και εκμηδενίζοντας τις αποστάσεις. Έχει δημιουργηθεί έτσι ένα νέο πλαίσιο δημόσιας συμμετοχής σε μια πλειάδα δράσεων, σχεδίων και ανάπτυξης νέων θεσμών.

Εν κατακλείδι, οι ΜΚΟ διαθέτοντας αυτές τις δυνατότητες οργάνωσης και επικοινωνίας μέσω της τεχνολογίας, συνιστούν πρόκληση για τις κυβερνήσεις, οι οποίες ελέγχουν τους οικονομικούς και στρατιωτικούς πόρους.

Επίσης, αυτό που χρειάζεται να εξεταστεί είναι πως μπορεί να γίνει η συνεισφορά των ΜΚΟ πιο επωφελής, στην κατεύθυνση ενός πιο ανθρωπιστικού μετασχηματισμού της κοινωνίας και μιας περισσότερο βιώσιμης κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης σε τοπικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

Επιπρόσθετα, θα πρέπει να «γεννηθούν» νέοι εναλλακτικοί χώροι παγκόσμιας πολιτικής, οι οποίοι να ανταποκρίνονται στα νέα σύγχρονα δεδομένα, δεδομένα που αλλάζουν τάχιστα και ανεξέλεγκτα.

Τέλος, διαφαίνεται ότι έχει ξεφύγει ο έλεγχος των ΜΚΟ ακόμα και από την παγκόσμια διακυβέρνηση του νεοφιλελεύθερου και καπιταλιστικού μοντέλου των ΗΠΑ. Απόδειξη, η στοχοποίηση κάποιων ΜΚΟ από τις ΗΠΑ για συνεργασία με τον κόσμο της τρομοκρατίας. Αυτό εγείρει ερωτήματα για το αν θα έπρεπε ή όχι να δημιουργηθεί ένα κανονιστικό πλαίσιο ελέγχου και λογοδοσίας των ΜΚΟ, προς μια συγκεκριμένη αρχή, η οποία θα ελέγχει τα επίπεδα διαφάνειας, λογοδοσίας και νομιμότητάς τους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Κατάλογος Αρκτικόλεξων

MKO	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
OKE	Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή
UNDP	Αναπτυξιακό Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών
ECOSOC	Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο
ΔΜΚΟ	Διεθνείς ΜΚΟ
UNHCR	Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
UNICEF	Οργάνωση των Ηνωμένων Εθνών για τα παιδιά
ΟΑΣΕ	Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
ΟΑΕ	Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ECOSOC	Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο
Transparency International/TI	Οργάνωση Διεθνούς Διαφάνεια
International Center for Trade and Sustainable Development/ICTSD	Διεθνές Κέντρο για το Εμπόριο και τη Βιώσιμη Ανάπτυξη
ΠΟΕ	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
NGO Working Group on the World Bank	Παγκόσμια Τράπεζα
IUCN	Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης και των Φυσικών Πόρων
ΔΝΤ	Διεθνές Νομισματικό Ταμείο
ΥΔΑΣ	Υπηρεσίας Διεθνούς Ανάπτυξης και Συνεργασίας
Multilateral Agreement on Investment/MAI	Πολυμερής Συμφωνία για τις Επενδύσεις
South Asian Coalition on Child Servitude	Συνασπισμός της Νότιας Ασίας για την Παιδική Καταναγκαστική Εργασία
Central for Rural Education and Development Action	Κέντρο Αγροτικής Εκπαίδευσης και Αναπτυξιακής Δράσης
CCC	Clean Clothes Campaign
CJM	Συνασπισμός για τη Δικαιοσύνη στα Maquiladoras
La Via Campesina	Μη κυβερνητικό δικτύου Αγροτικός Δρόμος
GATT	Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου
FLA	Fair Labor Association
ICC	Διεθνές Δικαστήριο
ΔΚΟ	Διεθνείς Κυβερνητικές Οργανώσεις
DAC	Επιτροπή Αναπτυξιακής Βοήθειας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Κωφός, Ε. και Βλασίδης, Β. (2003), *Αθήνα – Σκόπια, η Επτάχρονη Συμβίωση (1995-2002)*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή ΚΕ (1999), *Εθνική Πολιτική Αναπτυξιακής Συνεργασίας-Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, Β' Κεφάλαιο "Ρύθμιση Θεμάτων Διμερούς Κρατικής Αναπτυξιακής Βοήθειας και Συνεργασίας προς Τρίτες Χώρες, καθώς και μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και άλλες Συναφείς Διατάξεις*, 25, Αθήνα.

Σακελλαρόπουλος, Θ. (2011), *Ζητήματα Κοινωνικής Πολιτικής*, Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα.

Σακελλαρόπουλος, Θ. (2011), *Η Κοινωνική Πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα.

Σκλιάς, Γ. Π. (1998), *Ο Ρόλος των μη Κυβερνητικών Οργανισμών στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης: Θεωρητικές Προσεγγίσεις. Διαλέξεις και Τετράδια Εργασίας*, Πάντειο Πανεπιστήμιο Ελληνικό Κέντρο Πολιτικών Ερευνών, Αθήνα.

Σκλιάς, Γ. Π. και Χουλιάρας, Α. (2002), *Η Διπλωματία της Κοινωνίας των Πολιτών*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Φραγκονικολόπουλος, Α. Χ. (2007), *Ο Παγκόσμιος Ρόλος των μη Κυβερνητικών Οργανώσεων – Δυναμική και Αδυναμίες στην Παγκόσμια Διακυβέρνηση*, Εκδόσεις: Ι. Σιδέρης, Αθήνα.

Baylis, J., Smith, S. and Owens, P. (2013), *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής. Μια Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, Εκδόσεις Επίκεντρο. Αθήνα.

Anheier, H., Gasius, M. and Kaldor, M. (2003), *Global Civil Society 2003*, Oxford University Press, Oxford.

Bonk, K., Griggs, H. and Tynes, E. (1999), *Strategic Communications for Non-Profits*, Jossey Bass & Communications Consortium Media Center, San Francisco.

Harmer, A. (2003), *Humanitarian Action and the Global War on Terror: A Review on Trends and Issues*, Overseas Development Institute, London.

- Kaldor, M. (1999), *New and Old Wars: Organised Violence in a Global Era*, Polity, Cambridge.
- Keck, M. E., and Sikkink, K. (1998), *Activists Beyond Borders: Advocacy Networks in International Politics*, New York.
- Khagram, S., Riker, V.J. and Sikkink, K. (2002), *Restructuring World Politics. Transnational Movements, Protest and Contention*, University of Minnesota Press, London.
- Kovach, H., Neligan, C. and Burall, S. (2003), *Power Without Accountability?*, The Global Accountability Report, One World Trust.
- Reimann, D. K. (2002), *International Politics, Norms and the Worldwide Growth of NGOs*, 43rd Annual Convention of the International Studies Association, New Orleans.
- Salamon, L. M., Sokolowski, W. S., and List, R. (2003), *Global Civil Society: An Overview*, Johns Hopkins Center for Civil Society Studies, Baltimore.
- Scholte, J. A. (2000), *Global Civil Society*, Ngaire Woods, London.
- Scholte, and Aart, (2004), *Democratizing the Global Economy: The Role of Civil Society*, Centre for the Study of Globalization and Regionalization, University of Warwick.
- Smock, D. and Prendergast, (1996), *NGOs and the Peace Process in Angola*, United States Institute of Peace, Washington.
- Willetts, P. (2001), *Transnational Actors and International Organizations in Global Politics*, Oxford University Press, New York.
- Atack I. (1999), Four Criteria of Development NGO Legitimacy, *World Development*, **27**(5), 855-864.
- Barr A., Fafchamps M. and Owens T. (2005), The Governance of Non-Governmental Organizations in Uganda, *World Development*, **33**(4), 657–679.

Bayne N. and Woolcock S. (2003), "What is Economic Diplomacy?" The New Economic Diplomacy. *Decision-Making and Negotiation in International Economic Relations*, Aldershot:Ashgate, 6.

Brinkerhoff W. D. and Brinkerhoff M. J. (), Partnerships Between International Donors and Non-Governmental Development Organizations: Opportunities and Constraints, *International Review of Administrative Sciences*, **70**(2), 253–270.

Bryant L. R. (2002), Non-governmental Organizations and Governmentality: 'Consuming' Biodiversity and Indigenous People in the Philippines, *Political Studies*, **50**, 268–292.

Burkle, Frederick M., Bradley A., Woodruff and Noji K. E. (2005), Lessons and Controversies: Planning and Executing Immediate Relief in the Aftermath of the War in Iraq, *Third World Quarterly*, **26**, 797-814.

Chandler D. (2003), New Rights or Old? Cosmopolitan Citizenship and the Critique of State Sovereignty, *Political Studies*, **51**, 336.

Clarke G. (1998), Non-Governmental Organizations (NGOs) and Politics in the Developing World, *Political Studies*, **46**, 36-52.

Doh P. J. and Teegen H. (2002), Nongovernmental Organizations as Institutional Actors in International Business: Theory and Implications, *International Business Review*, **11**, 665–684.

Duffield M. (1997), NGO Relief in War Zones: Towards an Analysis of the New Aid Paradigm", *Third World Quarterly*, **18**, 527-542.

Edwards M. and Hulme D. (1996), Too Close for Comfort? The Impact of Official Aid on Nongovernmental Organizations, *World Development*, **24**(6), 961-973.

Elyachar J. (2002), Empowerment Money : The World Bank, Non-Governmental Organizations and the Value of Culture in Egypt, *Public Culture*, **14**(3), 493-513.

Evans, Ayers T. and Ayers J. A. (2006), In the Service of Power: The Global Political Economy of Citizenship and Human Rights, *Citizenship Studies*, **10**, 289-308.

- Fletcher T. (2003), The Multi-image Development NGO: an Agent of the New Imperialism?, *Development in Practice*, **13**, 527-533.
- Gideon J. (1998), The Politics of Social Provision through NGOs: A Study of Latin America, *Bulletin of Latin American Research*, **17**, 303-321.
- Johns G. (2000), NGO Way to Go: Political Accountability of Non-Governmental Organizations in a Democratic Society, *IPA Backgrounder*, **12**(3)
- Kaldor M. (2003), The Idea of Global Civil Society, *International Affairs*, **79**, 589.
- Kernot S. (2006), Humanitarian Intervention: Human Rights Versus Humanitarian Assistance, *Global Change, Peace & Security*, **18**, 41-50.
- Kettl F.D. (2000), The Transformation of Governance: Globalization, Devolution, and the Role of Government, *Public Administration Review*, **60**(6), 488-497.
- Koch D., Dreher A., Nunnenkamp P. and Thiele R. (2009), Keeping a Low Profile: What Determines the Allocation of Aid by Non-Governmental Organizations? *World Development*, **37**(5), 902–918.
- Mitlin D., Hickey S. and Bebbington A. (2007), Reclaiming Development? NGOs and the Challenge of Alternatives, *World Development*, **35**(10), 1699–1720.
- Murphy N.C. (2000), Global Governance: Poorly Done and Poorly Understood, *International Affairs*, **76**(4), 789-803.
- Nelson P. (2002), New Agendas and New Patterns of International NGO Political Action, *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, **13**, 377-392.
- Rourke D. (2003), Outsourcing Regulation: Analyzing Nongovernmental Systems of Labor Standards and Monitoring, *The Policy Studies Journal*, **31**(1).
- Sangeeta K. (2004), The Privatization of Public Interest: Theorizing NGO Discourse in a Neoliberal Era, *Review of International Political Economy*, **11**, 155-176.

Scolte and Aart (2000), Civil Society and Democracy in Global Governance, *Global Governance*, **8**, 281-304.

Stone D. (2004), Transfer Agents and Global Networks in the 'Transnationalization' of Policy, *Journal of European Public Policy*, 11(3), 545–566.

Stone D. (2000), Non-Governmental Policy Transfer: The Strategies of Independent Policy Institutes, *Governance: An International Journal of Policy and Administration*, **13**(1), 45–62.

Teegen H. (2003), International NGOs as Global Institutions: Using Social Capital to Impact Multinational Enterprises and Governments, *Journal of International Management*, **9**, 271–285.

Townsend J.G. and Towensend A.R. (2004), Accountability, Motivation and Practice: NGOs, North and South, *Social and Cultural Geography*, **5**, 271-284.

Towensend J.G., Porter G. and Mawdsley E. (2002), The Role of the Transnational Community of Non-Government Organizations: Governance or Poverty Reduction?, *Journal of International Development*, **14**, 829–839.

Zaidi A. R. (1999), NGO Failure and the Need to Bring Back the State, *Journal of International Development*, **11**, 263-268.

Wells D. (2007), Too Weak for the Job Corporate Codes of Conduct, Non-Governmental Organizations and the Regulation of International Labour Standards, *Global Social Policy*, **7**(1), 51–74.

Winslow D. (2000), Strange Bedfellows in Humanitarian Crises: NGOs and the Military, *Transnational Associations*, **5**, 222-231.

Bullain N. and Toftisova R. (2002), A Comparative Analysis of European Policies and Practices of NGO-Government Cooperation, *Secretariat of Special Assignments Minister for Social Integration*.

Lehr-Lehnardt, R. (2005), "NGO Legitimacy: Reassessing Democracy, Accountability and Transparency", *Cornell Law School Inter-University Graduate Student Conference Papers*, Paper 6, http://scholarship.law.cornell.edu/lps_clacp/6

Concord (2016), <http://www.concordeurope.org/publications/item/275-2013-aidwatch-report> , [accessed 21/1/2016]

European Commission (2016), http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/tax_fraud_evasion/a_huge_problem/index_en.htm , [accessed 21/1/2016]

Fair Trade USA (2016), <http://www.FairTradeUSA.org> [accessed 21/1/2016]

Jerusalem Center for Public Affairs (2013), "International Nongovernmental Organizations: Global Conscience or Powerful Political Actors?" <http://jcpa.org/article/international-nongovernmental-organizations-global-conscience-or-powerful-political-actors> , [accessed 22/1/2016]

IMF (2016), "Global Governance: New Players, New Rules", <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2007/12/boughton.htm> , [accessed 23/1/2016]

OECD (2011), "How DAC Members work with CSOs: An Overview", <http://www.oecd.org/dac/peer-reviews/48784967.pdf> , [accessed 21/1/2016]

OECD (2016), "Total flows by donor", <http://stats.oecd.org> , [accessed 21/1/2016]

The Statistics Portal (2016), "Changes in the number of non-governmental organizations (NGOs) with consultative status with ECOSOC * 1948 to 2010", <http://www.statista.com/statistics/268357/changes-in-the-number-of-ngos-worldwide-since-1948> , [accessed 21/1/2016]

WHO (2016), <http://www.who.int/trade/glossary/story038/en> , [accessed 23/1/2016]